

Regeringens proposition

1975/76: 129

om forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde;

beslutad den 18 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

BERTIL ZACHRISSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs på grundval av forskningsrådsutredningens betänkande (SOU 1975: 26) Forskningsråd fram förslag rörande forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde.

Nuvarande fem forskningsråd inom utbildningsdepartementets område föreslås ersättas av tre: ett humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsråd, som ersätter statens humanistiska forskningsråd och statens råd för samhällsforskning, ett medicinskt forskningsråd samt ett naturvetenskapligt forskningsråd, som ersätter statens naturvetenskapliga forskningsråd och statens råd för atomforskning. Forskningsråden skall ge stöd till och initiera forskning inom sina resp. områden samt informera om sådan forskning.

Vid sidan av de tre nya forskningsråden skall inrättas en forskningsrådsnämnd med uppgift bl. a. att finansiera forskning med stort samhälleligt intresse, att svara för allmän, övergripande information om forskning samt att vara ett samarbetsorgan för forskningsråden inom utbildningsdepartementets område, statens råd för skogs- och jordbruksforskning samt styrelsen för teknisk utveckling.

Av ledamöterna i forskningsråden skall majoriteten utses av elektor-församlingar valda av aktiva forskare vid universitet och högskolor. Ett mindre antal ledamöter, som skall företräda myndigheter eller andra organ inom olika samhällssektorer, utses av regeringen.

Merparten av ledamöterna i forskningsrådsnämnden skall utgöras av representanter för allmänintressen, däribland riksdagsledamöter, företrädare för löntagarorganisationerna samt kommuner och landsting. De tre nya forskningsråden inom utbildningsdepartementets område, statens råd för skogs- och jordbruksforskning samt styrelsen för teknisk utveckling skall vardera utse en ledamot i nämnden.

Den nya rådsorganisationen skall avse forskningsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1977/78. Rådets arbete inför detta budgetår bör dock kunna inledas våren 1977. Ledamöterna i de nya forskningsråden och i forskningsrådsnämnden bör därför utses redan i början av år 1977. De nya organen skall därefter inrättas den 1 mars 1977.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-03-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Feldt, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Zachrisson

Ärende: Proposition om forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

1 Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade dåvarande statsrådet Moberg den 30 maj 1972 sakkunniga¹ med uppdrag att utreda frågor rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. De sakkunniga har antagit benämningen *forskningsrådsutredningen (FRU)*.

FRU har i juni 1974 och i april 1975 fått tilläggsdirektiv att bl. a. utreda formerna för stöd till långsiktsmotiverad forskning och undersöka och bedöma förutsättningarna för en långsiktig forskningsplanering. Arbetet inom FRU fortgår med framför allt de frågor som anges i tilläggsdirektiven.

FRU överlämnade i april 1975 betänkandet (SOU 1975: 26) Forskningsråd. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av brottsförebyggande rådet, försvarets forskningsanstalt (FOA), socialstyrelsen, transportforskningsdelegationen, statskontoret, byggnadsstyrelsen, statistiska centralbyrån (SCB), riksrevisionsverket (RRV), riksarkivet, riksantikvarieämbetet och statens historiska muséer, universitetskanslersämbetet (UKÄ) — som överlämnat yttranden från universiteten, karolinska institutet, de tekniska högskolorna, högskolan i Luleå och bibliotekshögskolan —, utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH), samarbetsnämnden för LUP-kommittéerna (LUP-nämnden),

¹ Professorn Bengt Gustafsson, bitr. professorn Lars Ingelstam, byråchefen, numera professorn Kerstin Lindahl-Kießling, dåvarande riksdagsledamoten, docenten Gunnar Richardson, f. d. universitetskanslern Nils Gustav Rosén (ordförande), professorn Torgny Segerstedt samt riksdagsledamoten Roland Sundgren.

skolöverstyrelsen (SÖ), Svenska Unescorådet, fiskeristyrelsen, statens naturvårdsverk, arbetarskyddsstyrelsen, styrelsen för arbetarskyddsfonden, statens råd för byggnadsforskning (BFR), Sveriges geologiska undersökning, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens utvecklingsfond, statens råd för vetenskaplig information och dokumentation (SINFODK), statens delegation för rymdverksamhet, Riksbankens jubileumsfond, Handelshögskolan i Stockholm, statens medicinska forskningsråd (MFR), statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR), statens humanistiska forskningsråd (HFR), statens råd för samhällsforskning (SFR), statens råd för atomforskning (AFR), styrelsen för jordbrukets högstskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, Institutet för vatten- och luftvårdsforskning, statens råd för skogs- och jordbruksforskning (SJFR), Vetenskapsakademien, Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Riksföreningen mot cancer, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Svenska läkaresällskapet, Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund gemensamt (SAF/SI), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), beredningen för u-landsforskning, delegationen för folkrörelseforskning, nämnden för energiproduktionsforskning, samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning, delegationen för social forskning, forskarutbildningsutredningen (FUN), expertgruppen för regional utredningsverksamhet (ERU), expertgruppen för forskning om fysisk planering och bebyggelse, forskningsavgiftskommittén, STU-kommittén, delegationen för energiforskning, AB Atomenergi, Sveriges förenade studentkårer (SFS). Dessutom har yttranden inkommit från forskningsinstitutet för atomfysik, Svenska arkeologiska samfundet, Sveriges museimannaförbund och Sveriges sociologförbund.

För överblickens och sammanhangets skull behandlar jag i det följande åtskilliga frågor i vilka det ankommer på regeringen eller berörda myndigheter att besluta.

2 Nuvarande forskningsrådsorganisation inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Forskningsrådsorganisationen byggdes upp i huvudsak under 1940-talet.

Inom utbildningsdepartementets ansvarsområde finns i dag fem forskningsråd, statens medicinska forskningsråd (MFR), statens humanistiska forskningsråd (HFR), statens råd för samhällsforskning (SFR), statens naturvetenskapliga forskningsråd (NFR) och statens råd för atomforskning (AFR).

Forskningsråden har enligt sin instruktion till uppgift att "medelst

anslag och annorledes, inom sitt område främja forskning och därmed sammanhängande verksamhet ävensom befordra samverkan mellan forskning inom rådets område och forskningen inom angränsande discipliner”.

MFR och SFR är uppdelade i sektioner: det förra i en allmänmedicinsk och en försvarsmedicinsk sektion och det senare i en socialvetenskaplig och en rättsvetenskaplig sektion samt en sektion för psykologi och pedagogik.

Forskningsrådets sammansättning, antalet ledamöter och det sätt på vilket dessa utses varierar mellan de olika råden. I samtliga forskningsråd utses ordföranden och vissa andra ledamöter av regeringen, ledamöterna i flertalet fall efter förslag från myndigheter, organisationer etc. I MFR:s försvarsmedicinska sektion utses samtliga ledamöter av regeringen. I övriga forskningsråd väljs ett varierande antal ledamöter av berörda fakulteter vid universitet och högskolor och andra sammanslutningar av forskare eller — beträffande SFR — av för ändamålet bildade valgrupper av forskare m. fl. Chefen för socialstyrelsen och generalläkaren är självskrivna ledamöter i resp. MFR:s allmänmedicinska och försvarsmedicinska sektion. I AFR utses vissa ledamöter av försvarets forskningsanstalt och AB Atomenergi.

Vart och ett av forskningsråden disponerar ett reservationsanslag till forskning inom rådets verksamhetsområde. För de sektionsindelade forskningsråden görs i regleringsbrev en uppdelning av de berörda anslagen på anslagsposter till forskning inom varje sektions verksamhetsområde. Under anslaget till naturvetenskaplig forskning finns uppförd en anslagspost till rymdverksamhet. Denna anslagspost disponeras av statens delegation för rymdverksamhet. Anslagen till forskningsråden uppgår innevarande budgetår till sammanlagt 206,3 milj. kr. I 1976 års budgetproposition föreslås för budgetåret 1976/77 en ökning med sammanlagt ca 28 milj. kr. (prop. 1975/76: 100 bil. 10, s. 415 ff.).

Vid forskningsråden finns — utöver sådana tjänster som råden själva beslutar om — inrättade vissa högre tjänster. Budgetåret 1975/76 finns således vid råden sammanlagt 29 tjänster som professor/biträdande professor och 92 tjänster som forskare.

Huvuddelen av forskningsrådets verksamhet utgörs av att efter bedömning av ansökningar om forskningsstöd bevilja medel till forskningsprojekt m. m. Budgetåret 1974/75 beviljade råden sammanlagt ca 2 200 forskningsanslag. Råden kan också själva initiera forskning. Råden bedriver vidare viss informationsverksamhet inom forskningsområdet.

Via forskningsråden finansieras också svenskt deltagande i visst internationellt forskningssamarbete, t. ex. samarbetet inom det molekylärbiologiska området. Vissa kostnader för svenskt deltagande i det europeiska samarbetet på kärnforskningens område, CERN, bestrids från det anslag som disponeras av AFR.

3 Forskningsrådsutredningen

I sitt betänkande (SOU 1975: 26) gör forskningsrådsutredningen en analys av vissa begrepp inom forskningen (Avdelning I Forskningspolitiska utgångspunkter, s. 17—37) samt ger en utförlig beskrivning av bl. a. forskningsrådets tillkomst och utveckling, rådets sammansättning och arbetsformer, forskningen vid universitet och högskolor samt den sektoriella forskningsorganisationen och vissa andra forskningsorgan (Avdelning II Forskningens organisation, s. 39—213).

Jag ger i det följande en kort sammanfattning av de delar av betänkandet som innehåller utredningens förslag (Avdelning III En ny rådsorganisation och avdelning IV Särskilda frågor, s. 215—368).

3.1 Den framtida organisationens ramar

Utredningen diskuterar och avvisar två alternativ till en forskningsrådsorganisation, dels alternativet att alla rörliga forskningsmedel utanför universitetens fasta ramar hänförs till sektorsorganen för att därifrån styras mot från samhällets synpunkt angelägna projekt, dels alternativet att de resurser som nu disponeras av rådsorganisationen går direkt till universiteten och högskolorna att disponeras och fördelas av dessa själva.

Vidare diskuterar utredningen olika alternativ för forskningsrådets organisatoriska form: ämbetsverk — forskningsråd — stiftelse. Utredningen finner varken ämbetsverks- eller stiftelsealternativet överlägset den organisationsform som prövats inom den nuvarande rådsorganisationen.

Utredningen förordar således att de planerande, prioriterande och anslagsfördelande uppgifterna inom det område som berörs av utredningens uppdrag även fortsättningsvis skall handhas av en forskningsrådsorganisation.

FRU anser att kraven på forskningsrådsorganisationen kan sammanfattas som krav på kompetens, öppenhet och integritet och att dessa krav innebär att rådsorganisationen måste

- kunna främja och stödja forskning av betydelse för samhället och den vetenskapliga utvecklingen
- kunna göra bedömningar i alla vetenskapliga frågor och ha överblick över nationell och internationell forskning inom alla relevanta områden
- kunna göra bedömningar av forskningsbehov i samhället och självständigt eller i samverkan med olika samhällsorgan initiera och främja angelägen forskning
- ha beredskap och förmåga att ta upp nya problem inom vetenskap och samhälle

- kunna samverka med universitets- och högskoleorganisationen i frågor som berör den långsiktiga inriktningen av svensk forskning
- kunna verka för internationellt samarbete i forskningsfrågor
- kunna öppet redovisa och motivera sina beslut och ställningstaganden
- kunna sprida information om forskning och forskningens resultat
- ha förmåga till successiv omprövning av verksamhetens inriktning och organisation.

Utredningen finner det naturligt att företrädare för allmänna intressen ges inflytande i rådsorganisationen. Utredningen diskuterar frågan om vilka grupper som i detta sammanhang företräder allmänna intressen och betonar att i en representativ demokrati de politiskt förtroendevalda och företrädare för de inom politiskt beslutade ramar arbetande samhällsorganen har de bästa förutsättningarna härför. Samtidigt framhåller utredningen dock att rådsorganisationen måste ha goda kontakter med en rad olika grupper, folkrörelser, fackliga organisationer och andra.

Vid valet mellan olika indelningsgrunder för rådsorganisationen finner FRU att den nuvarande principen med individuella och från varandra fristående råd inte helt tillgodoser kraven på inbördes samarbete och stora kontaktytor gentemot hela den vittförgrenade sektoriella forskningsorganisationen. Inte heller en centraliserad rådsorganisation med en rådsstyrelse placerad som sammanhållande organ över en mer eller mindre sammanhållen underliggande organisation bedöms vara tillfredsställande.

Utredningen föreslår att vid sidan av självständiga forskningsråd ställs ett organ som i samverkan med råden, andra liknande organ och sektoriella organ skall stimulera och stödja samhällsrelevant forskning med hög inomvetenskaplig betydelse och samarbetet mellan råden över huvud. Detta organ bör benämnas forskningsrådsnämnden. Genom den markerade sidoställningen kan vissa av den centraliserade lösningens fördelar kombineras med kraven på bevarad självständighet för det enskilda rådet. Egna resurser och möjligheter till egna initiativ är dock nödvändiga för att nämnden skall få slagkraft och spela en aktiv roll.

Rådsorganisationens övergripande uppgift är

att i samverkan med andra forskningsstödjande organ främja forskning av betydelse för samhället och vetenskapens utveckling och verka för att sprida information om forskningens resultat.

De enskilda rådets uppgifter är

att främja inomvetenskapligt betydelsefull forskning och utvecklingen av på sådan forskning grundade kunskaper och därvid beakta behovet av forskning inom från samhällets synpunkt viktiga områden

att självständigt eller i samverkan med andra forskningsstödjande organ finansiera sådan forskning och därmed sammanhängande verksamhet

att genom planering på kort och lång sikt främja en ändamålsenlig utformning av stödet till sådan forskning

att initiera forskning och bidra till att skapa vetenskaplig kompetens som är angelägen från inomvetenskaplig eller samhällelig synpunkt

att utföra en kompetent, öppet redovisad och brett förankrad vetenskaplig granskning, bedömning och värdering av den forskning som kan komma i fråga för eller har rådets stöd

att redovisa sina bedömningar av forskningens samhällsrelevans och utröna forskningsbehov inom olika samhällsområden och i samverkan med andra forskningsstödjande organ identifiera forskningsområden av gemensamt intresse

att ta vetenskapligt och finansiellt ansvar för investeringar eller andra åtaganden av betydelse för den långsiktiga inriktningen av svensk forskning

att verka för internationellt forskningssamarbete och tvär/mångvetenskapligt samarbete över rads-, fakultets-, disciplin- och sektorsgränser.

Det råden sidoordnade organets — forskningsrådsnämndens — särskilda uppgifter bör enligt utredningens uppfattning bli

att i samverkan med de enskilda råden och andra forskningsstödjande organ initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt

att i samverkan med råden och andra anslagsgivande organ genom planering på kort och lång sikt främja en ändamålsenlig utformning av stödet till forskning

att verka för samarbete mellan radsorganisationen och de ansvariga samhällsorganen vid vetenskaplig bedömning, initiering och finansiering av forskning

att verka för att särskilt dyrbar vetenskaplig utrustning efter avvägning inom råden och andra berörda organ kan finansieras inom ramen för radsorganisationens resurser eller genom samfinansiering mellan denna och berörda organ

att bidra till samordning av rådets verksamhet inom områden av gemensamt intresse, såsom information och dokumentation, forskning om forskning, internationella frågor som inte hanteras av de enskilda råden, gemensamma arbetsgivarfrågor etc. samt att verka för möjligast enhetliga handläggnings- och granskningsrutiner inom radsorganisationen

att i samarbete med forskningsråden verka för en successiv omprövning och förnyelse av radsorganisationen, dess verksamhet och ansvarsområde.

3.2 Forskningsrådsnämnden

Forskningsrådsnämnden (FRN) skall dels initiera och stödja forskning inom angelägna områden, dels vara ett forskningsrådets samar-

betsorgan. FRN skall liksom råden ges ställning som självständig myndighet direkt under regeringen. FRN föreslås disponera egna kansliesurser och medel för särskilda utredningar, projektplaneringsinsatser och pilotstudier liksom för de för rådsorganisationen gemensamma funktioner som kan komma att läggas inom nämndens ansvarsområde. FRN skall disponera ett särskilt anslag för forskning.

De ekonomiska insatserna för genomförande av de forskningsprojekt FRN skall stödja bör normalt ske genom samfinansiering mellan FRN och berörda intressenter, dvs. forskningsråd och sektoriella organ. Ett sådant system får som konsekvens att FRN inte behöver utrustas med en egen apparat för den vetenskapliga värderingen av forskningsprojekt. För denna prövning kan normalt forskningsråden och den granskningsorganisation de förfogar över liksom sektorsmyndigheternas motsvarande organ utnyttjas. FRN skall normalt inte på samma sätt som forskningsråden ta emot ansökningar från och ge anslag för forskningsprojekt till enskilda forskare.

FRN:s uppgift blir bl. a. att aktivt söka skapa övergripande samarbetsprojekt mellan råd och sektorsorgan.

FRU betonar att samarbetet skall ske mellan självständiga parter. I de projekt där FRN medverkar skall de olika organen på grundval av utarbetade forskningsplaner fatta separata beslut om medelstilldelning m. m.

Till FRN bör också knytas ansvar för frågor som utan att vara direkta forskningsfrågor har ett för hela rådsorganisationen gemensamt intresse. Som exempel på sådana frågor tar FRU upp samordning av de rutiner råden tillämpar vid sin anslagsbehandling, informations- och dokumentationsfrågor, finansiering av dyrbar vetenskaplig utrustning samt internationellt vetenskapligt samarbete. Den verksamhet som bedrivs inom kommittén för forskningsorganisation och forskningsekonomi bör vidare knytas till FRN. Härutöver bör, enligt FRU, i särskild ordning prövas i vad mån FRN och det därtill knutna kansliet skall utföra mer renodlat administrativa serviceuppgifter för de berörda råden. FRN bör i samarbete med råden verka för en successiv omprövning och förnyelse av rådets verksamhet.

FRU betonar att den uppgift som åläggs rådsorganisationen genom FRN måste ses som en utvidgning av dess ansvarsområde. De medel som krävs för att dessa nya och vidgade forskningsinsatser skall komma till stånd måste tillföras rådsorganisationen utan att grunden för dess nuvarande åtaganden rubbas. En faktor av särskild betydelse vid bedömning av FRN:s behov av medel är samfinansieringsprincipen. FRN:s medel måste stå i rimlig relation till de finansiella resurserna hos de organ med vilka den skall samarbeta.

FRN:s stöd till projekt bör koncentreras till dessas inledningsperiod. FRN får därigenom möjlighet att fortlöpande ta nya initiativ.

FRN:s insatser kommer att kräva en betydande planering bedriven i samarbete mellan FRN, råd och sektorsorgan. Bl. a. därför bör uppbyggnaden av FRN:s resurser ske successivt men efter en från början fastställd plan. FRU föreslår att FRN:s anslag byggs upp under en treårsperiod så att FRN budgetåret 1979/80 skall disponera 30 milj. kr. för forskning och forskningsinitierande verksamhet. För det första verksamhetsåret — 1977/78 — bör beräknas 8 milj. kr. och för budgetåret 1978/79 16 milj. kr.

3.3 Indelningen av forskningsråden under utbildningsdepartementet

FRU framhåller att en principiellt och logiskt helt oantastlig indelning av forskningsråden inte är möjlig. Vare sig systematiska eller praktiska synpunkter läggs till grund för indelningen uppkommer målkonflikter och gränsdragningsproblem.

FRU diskuterar två alternativ för rådsindelning, dels ett alternativ med indelning av forskningsområdena i sådana som syftar till praktiskt nyttiga resultat och sådana som avser en utveckling av (den naturvetenskapliga) världsbilden, dels ett alternativ där de discipliner som brukar benämnas livsvetenskaper bildar underlag för en rådsindelning.

FRU:s förslag förändrar inte de nuvarande principerna för rådsindelningen men syftar till en mindre splittrad organisation.

FRU föreslår en sammanslagning av HFR och SFR till ett forskningsråd benämnt humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Rådet bör organiseras som ett enhetligt, icke sektionsindelad råd. Enligt FRU är en förstärkt beredningsapparat och sekretariatsfunktion nödvändig inom den humanistisk-samhällsvetenskapliga delen av rådsorganisationen. En sammanslagning bidrar till att skapa en tillräcklig ekonomisk bas för en sådan utvidgning. En ökad ekonomisk omslutning inom samma rådsorgan skapar också större rörelsefrihet.

Under SFR:s anslag anvisas f. n. en anslagspost till folkrörelseforskning. FRU föreslår att anslag till folkrörelseforskning kanaliseras genom FRN.

Ett medicinskt forskningsråd bör även i fortsättningen finnas som självständigt rådsorgan under benämningen medicinska forskningsrådet. Rådet bör organiseras som ett enhetligt råd utan sektionsindelning.

Ett samlat ansvar för den renodlat försvarsmedicinska forskningen bör vila på de för försvaret ansvariga myndigheterna. Det anslag för försvarsmedicinsk forskning som f. n. disponeras av MFR:s försvarsmedicinska sektion används till betydande del för stöd till medicinsk forskning av stort allmänt intresse. Det bör ankomma på MFR och FOA att ta fram underlag för prövning av frågor om den fortsatta dispositionen av dessa medel.

Riksföreningen mot cancer (RmC) fungerar inom cancerforskningens

område som ett forskningsråd med totalansvar för såväl finansiering som planering av forskningen. FRU anser att en väsentlig ökning bör ske av det statliga stödet till cancerforskning. En uppräknig av statens stöd bör dock ske inom ramen för anslagen till de statliga forskningsråden inom området — främst det medicinska. Råden bör åläggas såväl planerings- som initieringsansvar för cancerforskningen. De erforderliga beloppens storlek, tidsplanerna och metoderna för en gradvis överföring av det projektansvar som svarar mot resursökningen hos de statliga råden bör göras till föremål för särskild utredning av berörda organ.

FRU föreslår att AFR och NFR förs samman till ett forskningsråd benämnt naturvetenskapliga forskningsrådet. Inte heller inom detta råd bör någon sektionsindelning förekomma.

Den under NFR:s anslag anvisade anslagsposten till rymdforskning bör läggas samman med NFR:s medel i övrigt. NFR bör få uppgiften att inom sina ramar avväga anslag till och inriktning av även denna forskning och väga den mot sina övriga ansvarsområden.

3.4 Rådsorganens sammansättning

FRU föreslår att i forskningsråden bevaras en majoritet för aktiva forskare med anknytning till universitet och högskolor. I vart och ett av de tre föreslagna råden bör vidare en grupp i klar men inte negligerbar minoritet utgöras av representanter för sektoriella och motsvarande organ.

Råden bör vara relativt små beslutande organ, stödda av en beredningsapparat där den vetenskapliga och samhällseliga bedömningen kan göras med full bredd och kompetens. Med hänsyn härtill föreslår FRU att i vart och ett av de föreslagna råden skall ingå, utöver ordförande, tio ledamöter, varav sju bör representera universitetens och högskolornas forskning och tre sektoriella och motsvarande organ. För alla ledamöter utom ordföranden skall utses personliga suppleanter.

Mandattiden för samtliga ledamöter bör vara sex år. Möjlighet till omedelbart förnyat mandat bör inte föreligga. En successiv förnyelse bör åstadkommas genom saxning av mandattiderna så att hälften av ledamöterna utses vart tredje år.

Valet av ordförande bör ankomma på regeringen. Regeringen bör även ha avgörandet när det gäller vilka företrädare för sektoriella intressen som skall ingå i råden. De ledamöter i råden som skall representera universitetens och högskolornas forskare bör utses för varje råd för sig av särskilda elektorsförsamlingar. Ledamöterna i elektorsförsamlingarna bör utses av valkorporationer vid de berörda universiteten och högskolorna.

Röstberättigade vid de lokala valen till elektorsförsamling skall vara innehavare av tjänst (eller långtidsvikariat) som professor

biträdande professor
forskardocent
docent
forskarassistent samt

motsvarande personal avlönad med medel anslagna av forskningsråd, myndigheter och offentliga stiftelser.

Utredningens förslag till fördelning av mandat i elektorsförsamlingarna för vart och ett av de tre föreslagna forskningsråden framgår av följande tabeller.

Fakultets/ämnesområde	Ort	Antal elektor
Humaniora	Uppsala	3+suppleanter
Humaniora	Lund	3+suppleanter
Humaniora	Göteborg	3+suppleanter
Humaniora	Stockholm	3+suppleanter
Humaniora	Umeå	3+suppleanter
Teologi	Uppsala	1+suppleant
Teologi	Lund	1+suppleant
Juridik	Uppsala	1+suppleant
Juridik	Lund	1+suppleant
Juridik	Stockholm	1+suppleant
Samhällsvetenskap	Uppsala <i>a</i>	3+suppleanter
Samhällsvetenskap	Lund <i>a</i>	3+suppleanter
Samhällsvetenskap	Göteborg <i>a</i>	3+suppleanter
Samhällsvetenskap	Stockholm <i>b</i>	3+suppleanter
Samhällsvetenskap	Umeå <i>a</i>	3+suppleanter
Summa elektor		35+suppleanter

a Inklusive forskare vid lärarhögskolan inom resp. region.

b Inklusive Handelshögskolans forskare och forskare vid lärarhögskolorna i Stockholm och Linköping. Frågan om särskild representation för Linköping får prövas sedan ställning tagits till uppbyggnaden av forskningsorganisation inom den filosofiska fakulteten där.

Fakultets/ämnesområde	Ort	Antal elektor
Medicin, farmaci	Uppsala	5+suppleanter
Medicin, odontologi	Lund	5+suppleanter
Medicin, odontologi	Göteborg	5+suppleanter
Medicin, odontologi	Stockholm <i>a</i>	5+suppleanter
Medicin, odontologi	Umeå	5+suppleanter
Medicin, medicinsk teknik	Linköping	5+suppleanter
Matematik-naturvetenskap	Uppsala	1+suppleant
Matematik-naturvetenskap	Lund	1+suppleant
Matematik-naturvetenskap	Göteborg	1+suppleant
Matematik-naturvetenskap	Stockholm	1+suppleant
Matematik-naturvetenskap	Umeå	1+suppleant
Summa elektor		35+suppleanter

a Inklusive forskare vid gymnastik- och idrottshögskolan.

Fakultets/ämnesområde	Ort	Antal elektor
Matematik-naturvetenskap	Uppsala	5+suppleanter
Matematik-naturvetenskap	Lund	5+suppleanter
Matematik-naturvetenskap	Göteborg	5+suppleanter
Matematik-naturvetenskap	Stockholm	5+suppleanter
Matematik-naturvetenskap	Umeå	5+suppleanter
Medicin, farmaci	Uppsala	1+suppleant
Medicin, odontologi	Lund	1+suppleant
Medicin, odontologi	Stockholm ^a	1+suppleant
Medicin, odontologi	Göteborg	1+suppleant
Medicin, odontologi	Umeå	1+suppleant
Medicin, medicinsk teknik	Linköping	1+suppleant
Teknik	Stockholm	1+suppleant
Teknik	Göteborg	1+suppleant
Teknik	Lund	1+suppleant
Teknik	Linköping	1+suppleant
Teknik	Luleå	1+suppleant
Summa elektor		36+suppleanter

^a Inklusive forskare vid gymnastik- och idrottshögskolan.

Ansaret för genomförande av elektorsvalen bör åvila de lokala universitetsorganen.

Elektorernas val av rådsledamöter bör förberedas av en valberedning. Valberedningen bör kunna tillsättas av resp. råd.

I samband med valen av vetenskapliga ledamöter i råden skall vart tredje år anordnas särskilda rådskonferenser. Som underlag för rådskonferensens diskussion skall föreligga en rapport från resp. råd och FRN. Vid dessa rådskonferenser skall rådets verksamhet kunna göras till föremål för granskning och diskussion.

Företrädare för allmänna intressen bör få en klar majoritetsställning i FRN. Övriga ledamöter i FRN bör representera forskningsråd eller motsvarande organ.

FRU anser att allmänintressena i FRN bör företrädas av politiskt valda samhällsrepresentanter.

De politiskt förtroendevalda ledamöterna av FRN bör vara sju till antalet och jämte suppleanter utses av regeringen. Regeringen bör vidare utse ordförande.

De råd eller motsvarande organ som har att stödja den forskning av inomvetenskaplig betydelse som bedrivs vid universitet och högskolor skall vara representerade i FRN med vardera en ledamot jämte suppleant. Det innebär att, utöver de föreslagna tre råden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde, även SJFR och STU bör vara företrädare i FRN. Respektive organ bör själva utse sina företrädare.

Mandattiden bör vara tre år. Ledamöter i FRN bör kunna utses för högst två perioder i följd. För ordföranden i FRN bör dock denna begränsning inte gälla.

3.5 Rådsorganisationens arbetsformer

Mot bakgrund av en kortfattad diskussion av vissa planeringsbegrepp använda i långsiktig myndighetsplanering samt en kort beskrivning av planeringen vid vissa statliga myndigheter inom FoU-området gör utredningen en analys av särdragen i forskningsrådets planeringssituation. Med detta som underlag redovisar utredningen överväganden om utformningen av arbetsformerna i den nya rådsorganisationen.

Den forskning rådsorganisationen stöder har ofta extremt långsiktiga, oförutsägbara eller svåravläsbara effekter. Mer konkreta planeringsbehov yppas dock inom den forskning — främst inom det naturvetenskapliga och medicinska området — som är beroende av omfattande och dyrbar utrustning. Forskningen inom många av rådets områden är dessutom personalintensiv med åtföljande bindningar i t. ex. tjänster. Universitets- och högskoleväsendets utveckling är av fundamental betydelse för rådets möjligheter att stödja och ta initiativ till forskning. Utvecklingen inom sektorsforskningen vidgar rådets kontaktyta gentemot sektorsorganen. Den internationella vetenskapliga utvecklingen påverkar omedelbart och starkt de krav som ställs på råden från forskare och samhället i övrigt.

Arten av rådets uppgifter och de särskilda förutsättningar som gäller för dem gör att rådets planeringsunderlag i flera avseenden är svagare än andra myndigheters och detta måste påverka uppläggningsen av och formerna för deras planering.

Enligt utredningens uppfattning måste även i framtiden en huvuduppgift för råden vara att bedöma och besluta om finansiering av forskningsprojekt initierade av enskilda forskare eller grupper av forskare. Vid sidan härav har dock råden en viktig uppgift i att på eget ansvar initiera forskning som de bedömer angelägen på grund av dess samhällsrelevans och/eller inomvetenskapliga betydelse.

Ansvar för insamling av underlag och för andra förberedelser inför den vetenskapliga prövningen och bedömningen av den forskning som kan komma i fråga för eller har rådets stöd skall åvila råden och deras granskningsorganisation. FRN skall i mån av behov kunna utnyttja granskningsorganisationen.

Ansvar för planering och initiering av forskningsinsatser åvilar både råden och FRN.

Råden svarar för systematiska behovsinventeringar och omgivningsstudier samt för upprättandet av översiktliga handlingsprogram inom sina områden.

FRN skall initiera och även svara för inventeringar, studier och utredningar av gemensamt intresse för rådsorganisationens långsiktiga planering.

För verksamhetsplanering, budgetplanering samt uppföljning och kontroll är varje råd och FRN ansvarigt inom sitt område.

Råden ansvarar för bedömning av utrustningsbehov och utrustningsplanering inom sina områden, medan FRN svarar för fördelning av medel för finansiering av tung utrustning.

Ansvaret för planeringen och tillsättandet av forskartjänster har resp. råd.

Utredningen anser det angeläget att bevara rådens frihet att själva utforma sitt arbete och pröva nya arbetsformer. FRU:s synpunkter på gransknings- och initieringsarbetet i rådsorganisationen har därför karaktär av rekommendationer. De bör alltså inte läggas till grund för reglerande bestämmelser men beaktas av råden och FRN vid utformningen av rådens gransknings- och prioriteringsrutiner och vid rådens och FRN:s initierande verksamhet.

Ett system med särskilda grupper för granskning och prioritering knutna till de enskilda råden men som kan utnyttjas av hela organisationen anser utredningen vara den lämpligaste arbetsformen i den nya organisationen. Det är enligt utredningens uppfattning angeläget att i grupperna för granskning och prioritering ges utrymme för representation för bl. a. folkrörelser, intresseorganisationer, arbetsmarknadens parter och sektorsföreträdare. I ett granskningssystem bör vidare såväl behovet av starkt specialiserad kompetens för särskilda forskningsområden som behovet av geografisk representativitet och förtrogenhet med olika forskningsmiljöer kunna tillgodoses. Representationen för olika sårntressen och discipliner på granskningsgruppsnivån utgör sålunda ett mycket betydelsefullt komplement till de relativt små råden.

Granskningsgrupperna bör utses av resp. råd som vid behov kan inhämta förslag från olika organ. Den granskning av rådens arbete som skall företas vid de av utredningen föreslagna rådskonferenserna bör även inbegripa rådens granskningssystem. Därvid kan eventuella skevheter i gruppernas sammansättning bli föremål för debatt.

Den aktivitetskontroll som den nuvarande skyldigheten för forskare med rådsanslag att årligen avrapportera pågående arbete till råden innebär bör bibehållas och utvecklas. Vid sidan av den allmänna utvärderingen av varje projekt bör regelbundet vissa forskningsprojekt som är principiellt intressanta från vetenskapliga eller samhällssynpunkter intensivgranskas.

De beslut som forskningsråden och deras prioriteringsorgan fattar under prioriteringsarbetet bör så långt möjligt öppet delges omgivningen och i första rummet den som söker rådets stöd för genomförande av forskningsprojekt. Samma krav på öppen redovisning och insyn bör gälla rådens utvärdering.

FRN skall på eget initiativ eller efter förslag från såväl forskningsråd som sektoriella eller andra organ kunna tillsätta särskilda arbetsgrupper

för inventering och precisering av forskningsbehov och forskningsmöjligheter och för planering och formulering av förslag till forskningsprogram inom områden där nämnden bedömer sådana insatser vara angelägna.

FRN bör ha särskilt ansvar för vissa frågor som är av gemensamt intresse för hela rådsorganisationen. För sådana ändamål bör inrättas delegationer. FRU nämner som exempel på sådana delegationer den nuvarande samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning, kommittén för forskningsorganisation och forskningsekonomi, delegationen för tjänsteorganisatoriska frågor, finansiering av dyrbar vetenskaplig utrustning, personalfrågor, information och dokumentation samt internationellt vetenskapligt samarbete.

Utredningen föreslår att i rådsorganisationen genomförs en fast utformad planering, verksamhetsplanering, med en tidshorisont av tre år.

Årliga verksamhetsberättelser bör även fortsättningsvis inges till regeringen av såväl råden som FRN. Av stor vikt är att garantera möjligheter till rättvisande och meningsfulla jämförelser mellan råden. FRN och dess sekretariat bör svara för forskningsstatistiken i organisationen.

De berättelser som FRU föreslår skall vara diskussionunderlag vid de vart tredje år återkommande rådskonferenserna bör utgöra tyngdpunkten i informationen om rådets och FRN:s verksamhet.

Utredningen har ännu inte slutfört de delar av utredningsarbetet som gäller information och dokumentation. Forskningsrådets nämnd för forskningsinformation som främst har till uppgift att ge ut tidskriften *Forskning och framsteg* bör knytas till FRN. FRN bör även i övrigt ges ett ansvar för gemensam utåtriktad information medan råden bör svara för information av rådsspecifik natur.

3.6 Ledning, administration och anslagssystem

Råden och FRN beslutar var för sig i plenum efter prövning i gransknings- och initieringsgrupper eller andra rådgivande organ samt efter beredning i sekretariatet. Råden och FRN skall ha möjlighet att efter särskilda beslut för visst ärende eller grupper av ärenden delegera beslutanderätten till arbetsutskott samt till ordförande, sekreterare eller annan tjänsteman. Det bör finnas möjligheter till ekonomisk ersättning för ordföranden eller annan ledamot vid ledighet för att utföra rådsuppgifter. FRU finner det dock inte motiverat med heltidsanställd ordförande.

Utredningen förordar att beslut om stora anslagsbelopp — nuvarande beloppsgräns 300 000 kr. — inte längre skall behöva underställas regeringen.

FRU föreslår att till vart och ett av de tre råden samt till FRN knytas ett sekretariat. Varje sekretariat skall som chef ha en huvudsek-

reterare. Varje sekretariat föreslås dessutom ha en administrativt ansvarig tjänsteman, kanslichef, som svarar för samordning av sekretariatets löpande tekniskt-administrativa verksamhet och samarbete med övriga råd och FRN. Utredningen föreslår att frågan om fasta tjänster på byråchefsnivå prövas vid fastställandet av personalstat för rådens och FRN:s sekretariat.

FRU redovisar en principmodell för organisation av ett rådssekretariat, där sekretariatet delats upp på å ena sidan en forsknings- och planeringsfunktion och å andra sidan två administrativt inriktade funktioner: en ekonomiskt-administrativ funktion och en servicefunktion. En organisationskommitté bör tillsättas för att behandla frågor rörande den närmare utformningen av sekretariaten.

Medel till forskningsråden bör liksom hittills anvisas under ett reservationsanslag för vart och ett av forskningsråden. På motsvarande sätt bör ett reservationsanslag anvisas till FRN.

Utredningen föreslår vidare att ett särskilt reservationsanslag anvisas till FRN för långsiktigmotiverad forskning.

Vidare bör ett särskilt förslagsanslag anvisas till FRN för rådsorganisationens gemensamma utåtriktade informationsverksamhet.

Utredningen föreslår att rådens merkostnader som föranleds av lönehöjningar till följd av löneavtal täcks med medel från anslaget till täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m. efter samma regler som gäller för programanslagen och driftkostnadsanslagen till universiteten.

Arbetsformerna i den nya rådsorganisationen kan, enligt utredningen, väntas ställa ökade krav på rådens kansliorganisation. En basorganisation i form av en personalstat bör fastläggas för vart och ett av råden och för FRN. Därutöver bör råden och FRN av de anvisade reservationsanslagen till forskning fritt kunna avsätta medel som bedöms behövliga för förvaltningsändamål. Därigenom kan åstadkommas en önskvärd vägning av förvaltningskostnader mot forskningskostnader. FRU framhåller att med denna relativt fria konstruktion för beslut om förvaltningskostnader följer krav på en noggrann redovisning i efterhand av anslagens utnyttjande såväl i de årliga verksamhetsberättelserna som i de särskilda redogörelserna till rådskonferenserna.

Kostnaderna för publicering av forskningsresultat och -rapporter bör som hittills bestridas från rådens anslag. FRU avvisar således tanken på ett särskilt publiceringsanslag.

Utredningen anser att detaljeringsgraden i föreskrifterna om fördelning på kostnadsslag bör anpassas till rådens behov av beslutsunderlag och önskemål om styrning av enskilda projekt. Forskningsanslaget bör betraktas som en budget för projektet där de olika kostnadsslagen inte är fritt utbytbara mot varandra.

För forskningsråden skulle enligt utredningens mening en projektvis

genomförd kostnadsredovisning och kostnadsuppföljning i många fall ge ett värdefullt underlag för utvärdering och för prövning av fortsatta forskningsanslag.

Den ekonomiskt-administrativa kontrollen av anslagen bör som hittills handhas av de myndigheter som förvaltar de av råden utdelade anslagen.

3.7 Fördelningen av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ

Utredningen diskuterar principer för fördelningen av kostnaderna för forskningsprojekt mellan råden samt universitet, högskolor och fristående forskningsinstitut. FRU anser att en ändrad fördelning av vissa kostnader — framför allt lokalkostnader — mellan råden och läroanstalterna och en ytterligare precisering närmast har pedagogiska fördelar. Mot detta får ställas de ökade administrativa kostnader ett sådant system medför. FRU är mot denna bakgrund inte beredd föreslå en principiell omläggning av fördelningen av ansvaret för kostnaderna för forskningsverksamheten vid universitet och högskolor. Den f. n. rimligaste utvägen är att de problem som råder inom vissa delar av det berörda området preciseras och från fall till fall löses gemensamt av rådsorganisationen och läroanstalterna samt att läroanstalternas anslag och anslagen för utrustning dimensioneras så att universiteten och högskolorna kan fortsätta att ta emot och hårbärgera forskningsprojekt som råden stöder.

FRU påpekar att vissa forskningsinstitut är ålagda att ta ut full kostnadstäckning för sin forskningsverksamhet. Detta kan innebära att deras anspråk på medel för ett visst projekt måste sättas högre än om motsvarande projekt hade föreslagits av en forskare anställd vid ett universitet. FRU finner det angeläget att särskilda forskningsmedel anvisas till dessa forskningsinstitut. Dessa medel kan då användas separat efter vederbörande instituts egen bedömning eller kombineras med anslag från forskningsråd eller motsvarande organ.

I detta sammanhang behandlar FRU rådets uppgift att ta tillvara, fånga upp och utveckla ny forskning som, i den mån den visar sig fruktbar, senare kan införlivas med den fasta organisationen. Utredningen renodlar resonemangsvis två alternativa roller för råden. I den ena får råden uttalat och enbart rollen som plantskola för sådan forskning som senare skall kunna införlivas med fast organisation. Universitetens och högskolornas fasta forskningsorganisation skulle i detta alternativ få praktiskt taget hela sin tillväxt via råden. Det andra renodlade alternativet innebär att råden inte strävar efter en överföring till den fasta organisationen. Råden skulle i ett sådant system komma att vid sidan av universiteten successivt bygga upp fasta resurser för forskning.

Utredningen föreslår inte en renodling som skulle innebära att uni-

versitetens och högskolornas långsiktiga forskningsexpansion skulle bindas till de prioriteringar som görs av forskningsråden men betonar rådens uppgift att medverka i den långsiktiga utvecklingen och förnyelsen av universitetens och högskolornas basorganisation.

FRU föreslår att rådsorganisationen och UKÄ vart tredje år i sina anslagsframställningar skall ge ett samlat förslag till överföringar. Utredningen bedömer det ackumulerade överföringsbehovet vara så stort att det inledningsvis motiverar särskilda insatser. Utredningen föreslår att regeringen anvisar en särskild planeringsram när det första uppdraget att planera dessa överföringar ges. I detta sammanhang betonar FRU att råden för att systemet skall fungera väl måste få behålla dispositionsrätten över de medel som frigörs vid överföringarna. Dessa skall möjliggöras genom nettotillskott till de mottagande organen. Systemet gör det möjligt för regering och riksdag att pröva varje enskild överföring och omfattningen av de insatser som skall göras.

Ansvar för insamling, registrering och bearbetning av data och forskningsmaterial av permanent eller mycket långsiktig natur bör så långt möjligt förläggas till andra organ än forskningsråden. En samlad utvärdering och prövning av samtliga aktiviteter av detta slag bör genomföras av råden för att precisera de alternativ som föreligger: omstrukturering, nedläggning, överföring till andra organ eller fortsatt rådsanknytning.

3.8 Samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslers- ämbetet

Utredningen föreslår inte att något särskilt samrådsorgan inrättas för samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslersämbetet. Frånvaron av formella samarbetsorgan gör det än viktigare att andra samarbetsformer prövas och utredningen pekar på följande möjligheter:

- framställning av beslutsunderlag av gemensamt intresse
- samarbete vid utarbetande av de treårsberättelser som råden och FRN skall avge
- direkta personsamband mellan råden och det centrala verkets beredningar
- framläggande av gemensamma förslag även i andra frågor än sådana som rör överföringar.

3.9 Teknisk grundforskning

FRU redogör för utredningens tidigare behandling av frågan om stöd till teknisk grundforskning och gränsdragningsproblemet mellan å ena sidan AFR/NFR och å andra sidan STU.

Utredningens förslag i denna fråga redovisades i en promemoria, överlämnad till utbildningsdepartementet den 15 januari 1974, och nu

överlämnad till STU-kommittén. FRU:s förslag innebär att STU även i fortsättningen bör ha ansvaret för finansiellt stöd till teknisk grundforskning. En särskild nämnd bör inrättas inom STU som enbart har att syssla med tekniska grundforskningsfrågor. Denna nämnd för teknisk grundforskning bör disponera särskild medelsram.

FRU påpekar att den vid sitt förslag rörande sammansättningen av FRN utgått från att FRU:s förslag läggs till grund för det fortsatta arbetet med att öka STU:s möjligheter att främja teknisk forskning av grundforskningskaraktär.

3.10 Tjänsteorganisatoriska frågor

Det större ansvar råden numera har för personal av olika kategorier, de delvis varierande former som tillämpas både när det gäller slag av tjänster och när det t. ex. gäller metoder för tillsättning och anställningsvillkor gör, enligt FRU, en översyn av dessa förhållanden och en prövning av de tillämpade systemens ändamålsenlighet angelägen. Rådsorganisationen bör av regeringen ges i uppdrag att i samråd med berörda organ — bl. a. UKÄ, läroanstalterna och de fackliga organisationerna — och under fortlöpande kontakt med forskarutbildningsutredningen utreda dessa frågor.

FRU framhåller att de beslut råden fattar när de föreslår innehavare av eller besätter personliga forskartjänster ofta är livsavgörande för dem som berörs. Inom hela rådsorganisationen bör därför gälla att sådana tjänster ledigkungörs. Rådets beslut om förslag eller tillsättning bör föregås av särskild sakkunniggranskning av de sökande. Skäl talar för att även möjligheterna till överklagande av rådets beslut i dessa ärenden klarläggs.

FRU anser vidare att det bör övervägas om råden bör ges bemyndigande att inrätta ett visst antal tjänster för vilka bastjänster garanteras utan att bemyndigandena avser viss typ av tjänst.

FRU förutsätter att till FRN knyts en delegation för personalfrågor.

3.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning

Utredningen föreslår, efter mönster av vad som tillämpas för styrelsen för teknisk utveckling, att till FRN:s förfogande ställs ett reservationsanslag avsett att användas för finansiering av dyrbar utrustning. Medel som disponeras under anslaget skall jämte ränta återföras till statsverket. Genom att utnyttja detta anslag kan forskningsråden sprida kostnaderna för dyrbar vetenskaplig utrustning över flera år, vilket ökar rådets möjligheter att planera sin verksamhet.

Det föreslagna anslaget skall inte disponeras för alltför små objekt. Dessa skall alltfört kunna planeras in i rådets normala anslagsutdelning och omedelbart avskrivas. Utredningen rekommenderar att inves-

teringsanslaget utnyttjas för utrustningsobjekt som är dyrare än 100 000 kr. men föreslår också att i varje fall inledningsvis strikta regler för beloppsgränser undviks.

Inom FRN bör finnas en delegation för vetenskaplig utrustning som bereder frågor rörande fördelning av anslaget, avskrivningstider etc. I delegationen bör, utöver företrädare för MFR, NFR, SJFR och STU, ingå representanter för UKÄ, LUP-nämnden, UUH och byggnadsstyrelsen samt de övriga ledamöter som FRN bestämmer.

Då särskilda skäl föreligger bör det vara möjligt för FRN att av sitt eget anslag ge direkt stöd till utrustningsprojekt för vilka kostnaderna är mycket höga.

När ställning tagits till utredningens förslag och de organisatoriska förutsättningarna i utrustningsfrågan föreligger bör en utredning göras för att pröva möjligheten att få till stånd ett fungerande och ekonomiskt lönsamt förhyrnings-, bytes- eller lånesystem för vetenskaplig utrustning. I denna utredning, som bör göras av FRN genom dess delegation för utrustningsfrågor, bör prövas olika vägar att göra det förmånligt för institutioner med outnyttjad materiel att låta denna komma till användning på annat håll.

Utredningen anser sig sakna möjlighet att uppskatta den önskvärda storleken av anslaget för tung utrustning. FRU utgår från att forskningsråden lämnar förslag till erforderlig medelsanvisning.

3.12 Genomförande av utredningens förslag

FRU föreslår att den nya rådsorganisationen träder i kraft senast den 1 juli 1977. Genomförandet bör förberedas av en organisationskommitté. På organisationskommittén bör ankomma att lägga fram förslag till anslagsframställningar för FRN för budgetåret 1977/78. HFR och SFR bör tillsammans avge förslag till anslagsframställningar för det nya humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet samt NFR och AFR tillsammans för det nya naturvetenskapliga rådet.

I god tid före den tidpunkt då rådsorganisationen planeras träda i kraft bör val av ledamöter ha genomförts. Utredningen föreslår att elektorval inför val av rådsledamöter genomförs tidigt 1977 samt att val av rådsledamöter och de första rådskonferenserna genomförs våren 1977.

Råden bör snarast efter inrättandet välja representanter i FRN. Råden och FRN bör samtidigt utse huvudsekreterare. Det bör åvila ordförandena att förbereda beslut härom.

4 Remissyttrandena

Många remissinstanser berömmar utredningens analys av vissa begrepp inom forskningsområdet och utförliga redovisning av den statligt finansierade forskningen samt forskningsrådsorganisationens framväxt och utformning.

Utredningens betänkande innehåller i dessa delar inga egentliga förslag. I vissa yttranden framförs dock med anledning av FRU:s redogörelse synpunkter på bl. a. den sektoriella forskningsorganisationen och relationerna mellan denna och dels universitet/högskolor, dels forskningsråden. Dessa frågor behandlas i det fortsatta utredningsarbetet inom FRU. Berörda remissyttranden torde kunna ge visst underlag för utredningens överväganden och kommer därför att överlämnas till utredningen.

Jag redovisar i det följande remissinstansernas synpunkter på förslagsdelen av FRU:s betänkande.

4.1 Den framtida organisationens ramar

Flerparten remissinstanser ansluter sig till FRU:s principiella resonemang rörande forskningsrådsorganisationen.

BFR beklagar att sambanden med forskningsberedningen och de alternativa förslagen för organisationen som helhet inte närmare studerats. *FUN* kan i allt väsentligt ansluta sig till FRU:s preciseringar av de krav som bör ställas på rådsorganisationen. *FUN* vill dock starkare än FRU stryka under betydelsen av organisationens förmåga till successiv omprövning av verksamhetens inriktning och organisation.

LO framhåller att inflytandet på forskningsområdet är mycket ojämnt fördelat i samhället och att en förändring kommer att ta lång tid. Utifrån detta perspektiv är det, enligt *LO*, klart att forskningsråden kan spela en betydande roll som påskyndare av en nödvändig förnyelse. Forskningsråden har, i motsats till universiteten och högskolorna, möjligheter att relativt snabbt göra omprioriteringar och rikta in sin verksamhet på angelägna områden, t. ex. inom arbetslivet. *LO* menar dock att FRU i stor utsträckning saknar detta perspektiv och att det är en allvarlig brist som också sätter sina tydliga spår i utredningens förslag.

Arbeterskyddsfonden anser att, om de mål som FRU satt upp för rådsorganisationen skall tillgodoses, det förefaller mest konsekvent att välja en organisation med samordning under en lekmannadominerad styrelse. En styrelse kan i större avvägningsfrågor, främst när det gäller prioriteringen och inriktningen på lång sikt av rådsorganisationens verksamhet, uppträda med kraft och auktoritet. Den skulle också bli en central kontaktpunkt gentemot andra organ som stöder forskning.

BFR anser att det inte kan uteslutas att en centraliserad rådsorganisation också skulle kunna fungera väl.

Enligt *brottsförebyggande rådet* kan det ifrågasättas om en långt gående integration är önskvärd ur forskarens synvinkel. En mycket fast och centraliserad beslutsstruktur kan te sig oroväckande: den som en gång blivit negativt bedömd kan uppfatta sig själv som chanslös i fortsättningen därför att ingen ny och förutsättningslös prövning av hans idéer kommer till stånd.

Några av de remissinstanser som tillstyrker FRU:s självständiga råd och en sidoordnad forskningsrådsnämnd kommenterar detta närmare.

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt framhåller att de självständiga råden utgör en väsentlig tillgång och att de hittills har på ett avgörande sätt medverkat till att svensk forskning åtnjuter ett högt internationellt anseende.

Enligt TCO bör den föreslagna organisationen ge ökade möjligheter till aktiva planeringsinsatser och omprioriteringar samtidigt som möjligheterna till integration i det vetenskapliga arbetet och möjligheterna att ta upp forskningsproblem med klar samhällsrelevans förbättras. Särskilt vill TCO betona rådets ansvar för att nya forskningsområden som inte kan repliera på etablerade discipliner utvecklas.

Bl. a. BFR poängterar att FRN skall vara ett råden sidoordnat organ. FRN får inte successivt utvecklas till någon form av överordnat organ.

Arbetskyddsstyrelsen anser att många frågor i samband med den skisserade organisationen med FRN i centrum är oklara och bör diskuteras ytterligare.

4.2 Forskningsrådsnämnden

Endast ett fåtal remissinstanser avstyrker förslaget om en forskningsrådsnämnd (FRN) sidoordnad forskningsråden. *Naturvårdsverket* anser att de administrativa komplikationer som inrättandet av FRN skulle medföra, med hänsyn till nämndens roll gentemot den sektoriella forskningen, samt vissa oklarheter beträffande FRN:s befogenheter talar mot inrättande av ett organ med de arbetsuppgifter som föreslås för FRN. Enligt *historisk-filosofiska och språketenskapliga sektionernas utbildningsnämnder i Göteborg* ter det sig tveksamt om behovet av forskningsresurser måste leda till upprättandet av ett permanent organ av så kostnadskrävande art som den föreslagna forskningsrådsnämnden.

Arbetskyddsfonden är tveksam om FRN skall kunna svara för de uppgifter utredningen angivit för den och finner det troligt att nämnden får svårt att uppträda som företrädare för rådsorganisationen gentemot andra organ med samma auktoritet som en gemensam styrelse.

Det helt övervägande antalet remissinstanser tillstyrker emellertid inrättande av en forskningsrådsnämnd. Till dessa hör bl. a. RRV, statskontoret, socialstyrelsen, delegationen för social forskning, UKÄ, flertalet organ vid universitet och högskolor, SFR, AFR, Handelshögskolans lärarråd, riksantikvarieämbetet och statens historiska muséer, Svenska

UNESCO-rådet, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, SJFR, STU, transportforskningsdelegationen, statens utvecklingsfond, expertgruppen för forskning om fysisk planering och bebyggelse, riksbankens jubileumsfond, Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Landstingsförbundet, SI/SAF, SACO/SR, Svenska Läkaresällskapet och SFS.

FRN bör, enligt vissa remissinstanser, ges en starkare ställning än utredningen föreslagit.

FUN delar utredningens uppfattning att FRN är ett lämpligt organ för rådsorganisationens medverkan i samarbetet mellan de forskningsplanerande organen. FUN framhåller dock att FRN:s möjligheter att fungera effektivt i denna samverkan är beroende av att nämnden ges en förhållandevis stark ställning i förhållande till råden i synnerhet när det gäller den långsiktiga planeringen. FUN anser att FRN bör ges ett i förhållande till utredningsförslaget vidgat ansvar när det gäller petitaarbetet. FRN bör således i skrivelser till forskningsråden inför petitaarbetet redovisa prioriteringar mellan skilda problemområden. FRN bör vidare regelmässigt yttra sig över rådets anslagsframställningar. Genom sin nära samverkan med forskningsråden, högskolan och sektorsorganen kan FRN genom ett aktivt agerande i budgetprocessen bidra till att förbättra statsmakternas beslutsunderlag och underlätta en forskningspolitisk helhetssyn.

Enligt LO bör FRN:s uppgifter väsentligt kunna utökas så att nämnden i högre grad blir ett koordineringsorgan och också får ett övergripande planeringsansvar för de olika forskningsråden. FRN bör över huvud taget i förhållande till forskningsråden ges ett större inflytande på viktiga prioriteringsfrågor inom forskningsrådsorganisationen än vad utredningen föreslår.

Även TCO anser att FRN bör få en betydligt starkare ställning än i utredningens förslag. FRN bör inte bara vara ett samrådsorgan utan även ett samordningsorgan. Ett sätt att åstadkomma detta skulle vara att ansökningar om anslag för forskningsprojekt normalt ställdes till FRN. FRN skulle då kunna göra en preliminär bedömning av vilka projekt som skulle vara aktuella för samfinansiering. Ett annat sätt vore att låta FRN yttra sig över de enskilda rådets petita. Nämndens möjligheter att stödja den direkt samhällsnyttiga forskningen skulle därmed förbättras. Nämndens uppgift att verka för en successiv omprövning och förnyelse av rådsorganisationen kräver att FRN har en relativt stark ställning i förhållande till råden.

Flertalet remissinstanser accepterar utredningens förslag i fråga om uppgifter för FRN.

Förslaget att FRN:s stöd till forskningsprojekt i princip skall ges genom samfinansiering med forskningsråd och/eller sektorsorgan kommenteras i några remissyttranden.

Delegationen för social forskning och Landstingsförbundet anser att hinder inte bör föreligga för FRN att ta emot ansökningar från enskilda forskare eller forskargrupper. En viss del av FRN:s forskningsresurser bör även avsättas till projekt finansierade av enbart FRN. Enligt dessa båda remissinstanser kan FRN, om den inte blir helt bunden till samfinansieringsprincipen, agera mer oberoende av andra organs policy och resurser och exempelvis satsa på en mer långsiktig forskning än vad de sektoriella organen f. n. har möjlighet att göra.

I några yttranden framförs farhågor för att samfinansieringsprincipen skall leda till att andra organs resurser blir alltför uppbundna.

SFR framhåller att FRN inte bör ges möjlighet att fatta beslut om samfinansiering som framdeles inte binder FRN utan enbart råden vid vissa åtaganden. Det vore olyckligt om rådets handlingsfrihet och möjlighet att finansiera egna projekt skulle beskäras genom att det ekonomiska ansvaret för samfinansierade projekt efter viss tid skulle gå över till det enskilda rådet.

NFR delar inte utredningens uppfattning att FRN:s insatser bör koncentreras till projektens inledningsperiod och att projekten därefter skall finansieras av t. ex. grundforskningsråden. De berörda projekten är inte primärt motiverade från grundforskningssynpunkt utan har direkt koppling till specifika tillämpningar och samhällsbehov. Principen bör därför vara att dessa projekt successivt slussas över för slutlig finansiering inom resp. sektor. FRN:s anslag bör utgå tills denna slutliga finansiering är ordnad eller projektet lagts ned. Forskningsrådets anslag är avsedda för grundforskning och detta moment i dessa projekt torde genomgående vara aktuellt endast i ett inledande övergångsskede.

Arbetsarkivstyrelsen påpekar att, om FRN i överensstämmelse med de räkneexempel som redovisas i utredningens betänkande bidrar med 1/3—2/3 av kostnaderna för berörda forskningsprojekt, nära hälften av rådets medel kommer att engageras i samfinansierade projekt vid en medelsanvisning av 30 milj. kr. till FRN.

STU anmäler viss tveksamhet inför principen om samfinansiering bl. a. med hänvisning till erfarenheter av att samråd mellan olika organ inte sällan är tidskrävande.

Bl. a. *medicinska fakulteten i Göteborg* anser till skillnad mot *FRU* att FRN bör kunna ta emot ansökningar från enskilda forskare.

Utredningens förslag att FRN inte skall ha egna granskningsgrupper för bedömning av vetenskapliga projekt utan normalt anlita rådets tillstyrks uttryckligen av bl. a. *HFR* och *NFR*.

FRN skall även, enligt förslaget, ha till uppgift att vara rådets samarbetsorgan i gemensamma frågor av administrativ natur och sammanhållande organ för vissa gemensamma aktiviteter. *NFR* konstaterar att det behövs ett samordnande organ för dessa uppgifter. Rådet tycker dock att det är en något ovanlig konstruktion att överlåta dessa uppgifter på

ett organ där råden visserligen själva är representerade men där deras representation är i klar minoritet. Rådet tillstyrker dock förslaget på denna punkt under förutsättning att FRN:s roll blir att vara serviceorgan åt råden och att rådens initiativmöjligheter beträffande den egna verksamheten inte beskärs.

AFR instämmer också i förslaget att FRN skall utgöra ett samarbetsorgan för råden, men påpekar samtidigt att det med endast en representant för vart och ett av råden torde bli svårt för nämnden att fullgöra de uppgifter detta innebär.

SJFR biträder likaså utredningsförslaget. Rådet förutsätter därvid att de olika rådens huvudsekretariat även fortsättningsvis engageras i ett fortlöpande samråd berörande främst behövliga mångforskningskontakter men även administrativa problem.

Ingenjörsvetenskapsakademien anser att de uppgifter som ankommer på ett samarbetsorgan mellan råden inte uppenbart hör till de frågor som i första hand bör påverkas av ett vidgat lekmannainflytande. Enligt akademiens mening finns det risk för att FRN i avsevärd grad kommer att belastas med ärenden inom områden där nämnden inte har sin primära kompetens.

SI/SAF finner det angeläget att FRN och dess kansli inte rutinemässigt belastas med alla ärenden som berör flera råd enbart för att FRN har en samordningsfunktion. De enskilda råden bör genom direktkontakt söka lösa så många gemensamma problem som möjligt och endast aktualisera "projekt med stor potential för gränsöverskridande samverkan" hos FRN.

FRN:s engagemang i internationella forskningsfrågor behandlas av bl. a. *STU*. *STU* framhåller att FRN bör kunna tillföra behandlingen av sådana frågor vidgade aspekter och verka för en enhetlig svensk policy hos forskningsråden.

Specifika arbetsuppgifter som föreslagits för FRN kommenteras i regel bara av de närmast berörda remissinstanserna.

UUH tillstyrker utredningens förslag att det inom FRN skall finnas en särskild delegation för vetenskaplig utrustning med företrädare bl. a. för *LUP*-nämnden, *UUH* och byggnadsstyrelsen. *UUH* finner att det bör bli möjligt att därigenom bättre än hittills samordna lokal- och utrustningsplaneringen för forskningsändamål. Även *LUP*-nämnden tillstyrker förslaget om en särskild delegation för vetenskaplig utrustning.

Enligt utredningen motiverar det särskilda ansvar som FRN i varje fall övergångsvis bör ha för långsiktigmotiverad forskning (framtidsforskning) att den nuvarande samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning får ställning som delegation under FRN. *Samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning* vill inte ta ställning till hur verksamheten organisatoriskt kopplas till den föreslagna rådsorganisationen. De erfarenheter kommittén kan dra av hittillsvarande verksamhet är att det organ som i framtiden skall arbeta med dessa frågor i sin dagliga verk-

samhet bör fungera på samma oberoende sätt som samarbetskommittén nu fungerar. Med denna reservation kan verksamheten både kopplas till FRN i form av en delegation (med givna direktiv och rapporteringsskyldighet) eller inkorporeras med FRN och handhas av en arbetsgrupp eller ett utskott (med ekonomiska och personella resurser).

Förslaget att medlen för folkrörelseforskning skall disponeras av FRN kommenteras på följande sätt av *delegationen för folkrörelseforskning*. Delegationen anser det befogat att ett särskilt anslag till folkrörelseforskning behålls under ett antal år, under vilka en fortlöpande utvärdering bör ske. Detta förutsätter ett särskilt organ med representanter för folkrörelserna. Delegationen har inget att invända mot att betecknas som interimistisk i sin nuvarande form. Det är emellertid väsentligt att delegationen får fortsätta sin verksamhet under så lång tid att verksamheten hinner utvärderas. Om delegationen knyts till det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet eller till FRN är av mindre betydelse. Delegationen anser att en anknytning till FRN är att föredra.

Ett stort antal remissinstanser, däribland många organ vid universitet och högskolor, framhåller att ytterligare forskningsmedel måste anvisas för FRN:s verksamhet och att anslagstilldelningen till FRN inte får påverka anslagstilldelningen till råden. I vissa remissyttranden redovisas dock tvcksamhet inför det av utredningen föreslagna anslagsbeloppet till FRN:s verksamhet. *Medicinska fakulteten i Uppsala*, *MFR*, *FUN*, *Svenska Läkaresällskapet* m. fl. förordar att FRN:s resurser byggs ut successivt och efter prövning av i FRN:s anslagsframställningar presenterade förslag.

NFR påpekar att ju större FRN:s anslag blir, desto mer kan råden komma att bindas upp i projekt som samfinansieras med FRN. *NFR* tillstyrker därför utredningens förslag att FRN:s anslag byggs upp så att det budgetåret 1979/80 uppgår till 30 milj. kr. endast under förutsättning att FRN kan bekosta projekt ensam eller tillsammans med något sektorsorgan.

Farmaceutiska fakulteten och *dess utbildningsnämnd* avstyrker att FRN får ett eget anslag.

4.3 Antalet forskningsråd inom utbildningsdepartementets område

Endast ett fåtal remissinstanser kommenterar utredningens diskussion och avvisande av alternativa principer för rådsindelningen. *FOA* anser att det hade varit värdefullt om utredningen utnyttjat tillfället att mer förutsättningslöst analysera och pröva en rådsindelning som inte är fullt lika bunden till traditionella fakultetsgränser.

MFR diskuterar för- och nackdelar med dels en styrelse för medicinsk forskning och utveckling, dels ett råd för livsvetenskaplig forskning. *MFR* finner att mot alternativet med en styrelse för medicinsk forskning och utveckling talar argument av samma natur som *FRU* an-

fört mot ett råd för livsvetenskaplig forskning. MFR förutser att den medicinskt orienterade grundforskningen skulle löpa samma risk för bristande stöd inom en styrelse för medicinsk forskning och utveckling som den kliniska forskningen skulle göra inom ett livsvetenskapligt forskningsråd.

FUN anför att man från skilda utgångspunkter kan hävda att det bör föreligga överensstämmelse mellan indelningsgrunderna för dels verksamhetsområdet forskning/forskarutbildning inom högskolan, dels den huvudsakligen grundforskningsfinansierande forskningsrådsorganisationen. I Sverige har i stort sett en sådan ordning tillämpats. Man kan emellertid, enligt *FUN*, ifrågasätta om inte helt skilda indelningsgrunder skulle kunna underlätta bl. a. gränsöverskridanden och finansieringen av mång- och tvärvetenskapliga projekt.

Ett betydande antal remissinstanser — däribland *statskontoret*, *RRV*, *UKÄ*, *STU*, *BFR*, *socialstyrelsen*, *delegationen för social forskning*, *Vetenskapsakademien*, *Svenska kommunförbundet*, *Landstingsförbundet*, *Svenska Läkaresällskapet*, *Sveriges museimannaförbund*, *Sveriges sociologförbund*, *SFS* — tillstyrker i dess helhet utredningens förslag att de nuvarande fem forskningsråden inom utbildningsdepartementets område slås samman till tre icke sektionsindelade forskningsråd: ett humanistisk-samhällsvetenskapligt (*HSFR*), ett medicinskt och ett naturvetenskapligt forskningsråd.

En majoritet av remissorganen inom universitet och högskolor ansluter sig till förslaget att nuvarande *HFR* och *SFR* slås samman till ett enda forskningsråd, dock ofta under framhållande av att sammanslagningen har både för- och nackdelar. Till de organ som förordar en sammanslagning hör bl. a. *konsistorierna vid universiteten i Uppsala och Lund*, *teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund*, *juridiska fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala*, *medicinska fakulteten i Lund*, *farmaceutiska fakulteten och dess utbildningsnämnd*, *humanistiska fakulteterna i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå*, *historisk-filosofiska och språkvetenskapliga sektionerna i Göteborg*. Enligt *humanistiska fakulteten i Umeå* skulle en förening av humanister och samhällsvetare på rådsnivå kunna bota de brister som den hittillsvarande skilsmässan mellan dem har åstadkommit och på forskningsplanet skapa nya symbioser mellan de två grannfakulteterna.

Även *Vitterhetsakademien* m. fl. tillstyrker en sammanslagning av *HFR* och *SFR*.

SFS hänvisar till att utredningen bl. a. föreslagit en bred beredningsorganisation där *HSFR*:s alla fakulteter får representation och tillstyrker därför tillskapandet av ett nytt humanistiskt-samhällsvetenskapligt forskningsråd.

Arbetskyddsfonden framhåller att utredningen anfört flera övertygande argument för en sammanslagning av *HFR* och *SFR* men att det

samtidigt inte får bortses från att framför allt SFR har viktiga kontaktytor gentemot andra vetenskapsområden. Skälen för att sammanföra HFR och SFR synes dock enligt fonden överväga.

HFR ansluter sig till förslaget om sammanslagning med SFR, dock endast om förslaget inte väcker häftigt motstånd på den samhällsvetenskapliga sidan. Enligt HFR visar erfarenheten att inget är mera kontaktstörande än ett samarbete som den ena parten uppfattar som påtvunget, och HFR anser sig ha under årens lopp visat att det kan fungera bra som ett enbart humanistiskt forskningsråd. Det föreslagna HSFR bör enligt rådets mening organiseras som ett enhetligt råd utan sektions- eller andra indelningar.

Samtliga samhällsvetenskapliga fakulteter uttalar sig mot en sammanslagning av HFR och SFR. Bl. a. *samhällsvetenskapliga fakulteten i Stockholm* hänvisar härvid till den mycket stora ämnesbredden redan inom de båda nuvarande råden. *Samhällsvetenskapliga fakulteten i Umeå* anser att FRU:s argumentation skulle kunna föras också när det gäller avgränsning mellan samhällsvetenskaplig forskning och medicinsk och naturvetenskaplig forskning.

Enligt *juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna i Lund* bör SFR snarare delas upp i tre särskilda forskningsråd (motsvarande dess tre nuvarande sektioner) än slås samman med HFR till HSFR.

SFR delar visserligen utredningens uppfattning om ett nära samband mellan SFR:s och HFR:s arbetsfält men vill också betona kontaktbehoven med övriga forskningsråd. SFR finner att de organisatoriska komplikationerna av en sammanslagning är av den arten att rådet inte nu kan tillstyrka en sådan. SFR påpekar bl. a. att det sammanslagna rådet måste arbeta med ett betydligt större antal berednings- eller prioriteringsgrupper än som nu finns inom HFR:s och SFR:s psykologisk-pedagogiska sektion. Det föreslagna systemet kan därmed komma att medföra en ökad byråkratisering och större tungroddhet i ansökningsärendenas behandling. Någon effektivisering av arbetet skulle enligt rådets mening inte uppnås. Även *Handelshögskolans lärarråd* befarar att den föreslagna sammanslagningen skall innebära att anslagssökande inom olika ämnesområden kommer att ställas inför mer komplicerade och byråkratiska förhållanden. Lärarrådet finner inte argumenten för sammanslagning övertygande.

Även *SÖ* och *SACO/SR* avstyrker den föreslagna sammanslagningen av HFR och SFR.

SÖ anser att den föreslagna sammanläggningen inte är någon effektiv metod att främja forskningssamarbete mellan ämnen inom HFR och SFR.

Om sammanslagning skall ske bör, enligt *SACO/SR*, rimligen ett behov av nära samverkan mellan råden ha manifesterats på något sätt, t. ex. i form av talrika ärenden i gränsen mellan de två rådets verksam-

hetsområden. Så har inte varit fallet i fråga om HFR och SFR i någon nämnvärd omfattning.

En förändring av indelningen av forskningsråden bör enligt *FUN:s* uppfattning övervägas samtidigt som ställning tas till indelningen av verksamhetsområdet forskning/forskarutbildning inom högskolan. *FUN* förordar därför att den föreslagna sammanläggningen av HFR och SFR t. v. inte genomförs.

Endast ett fåtal remissinstanser — däribland *medicinska fakulteten i Uppsala* — berör frågan om avskaffande av den försvarsmedicinska sektionen inom MFR. Inte någon motsätter sig detta förslag.

FOA biträder förslaget och framhåller samtidigt att detta dock ej skall ses som ett uttryck för att försvarets intresse för biomedicinsk forskning av grundläggande natur minskar utan att detta intresse alltmer vidgats utöver de traditionella försvarsmedicinska specialiteterna. *FOA* förutsätter därför att slopandet av sektionsindelningen inte innebär minskade möjligheter att få totalförsvarets behov av grundläggande biomedicinsk forskning tillgodosedda och att detta kommer till uttryck i sammansättningen av såväl MFR som dess prioriteringsorgan. *FOA* poängterar att i den mån ansvaret för vissa forskningsprojekt och forskargrupper förs över från MFR till *FOA* så skall en däremot svarande överföring ske av medel från åttonde till fjärde huvudtiteln liksom att *FOA:s* personalramar räknas upp i motsvarande grad.

MFR tillstyrker likaså utredningens förslag till framtida former för finansiering av försvarsmedicinsk grundforskning. En integrering av väsentliga delar av denna verksamhet med den allmänna medicinska forskningen är motiverad då frågeställningar och problem inom civil och militär sjuk- och hälsovård i stort sammanfaller. I samband härmed bör *MFR* organiseras som ett enhetligt råd utan sektionsindelning och samtidigt åläggas ett ansvar för framtida samarbete med berörda sektorsorgan inom försvaret. *MFR* framhåller att det är berett att i samarbete med *FOA* medverka till att de till rådet knutna försvarsmedicinska forskargrupperna erhåller ett ur forskningssynpunkt lämpligt framtida huvudmannaskap.

Alla remissinstanser som uttalat sig i frågan delar utredningens uppfattning att det statliga stödet till cancerforskning bör ökas.

Socialstyrelsen, UKÄ, MFR m. fl. tillstyrker förslaget att en uppräknings av detta stöd skall ske inom ramen för anslagen till de statliga forskningsråden inom området och att dessa skall åläggas planerings- och initieringsansvar för cancerforskningen. Härigenom möjliggörs, enligt *socialstyrelsens* mening, en effektiv avvägning av de statliga forskningsresurserna till cancerforskning och annan medicinsk forskning bl. a. med beaktande av de insatser som görs för cancerforskningen från andra bl. a. privata organisationer.

Styrelsen utgår ifrån att Riksföreningen mot cancer även i fortsätt-

ningen med hjälp av insamlade medel och i samverkan med de statliga forskningsråden på ett övergripande och effektivt sätt skall kunna stödja cancerforskningen inom landet.

Enligt UKÄ:s mening måste det statliga stödet till cancerforskning minst fördubblas. Statens stöd till cancerforskning bör kanaliseras genom MFR. UKÄ utgår från att ett fruktbart samarbete kommer att etableras mellan MFR och Riksföreningen mot cancer.

MFR understryker att Riksföreningen mot cancer har fungerat utomordentligt väl och efter samma principer som de statliga forskningsråden. Rådet bedömer utsikterna för bl. a. insamlingsverksamhet mindre gynnsamma. Med hänsyn till cancerforskningens framtid och dess snabbt ökande resursbehov avvisar rådet därför ett bibehållande av nuvarande ordning. Enligt rådets bedömning måste en avvägning av behoven av resurser för cancerforskning mot behov inom andra delar av den medicinska forskningen ske inom ramen för MFR. Rådet förutsätter att samarbetet mellan Riksföreningen mot cancer och berörda statliga forskningsråd kommer att fortsätta i den gemensamma samarbetsnämnden.

Riksföreningen mot cancer anser att tillräckliga skäl inte anförts för att bryta den nuvarande organisationen enligt vilken Riksföreningen med bidrag från staten haft det samlade ekonomiska ansvaret för cancerforskningen i Sverige. Riksföreningen poängterar att en förutsättning för organisationens bestånd är ett väsentligt höjt statsbidrag.

NFR tillstyrker en uppräknig av statens stöd till cancerforskning. Rådet anser att en kanalisering av stödet via råden är i linje med FRU:s allmänna principer för anslagshantering inom grundforskningen och att möjligheten bör hållas öppen för en sådan omläggning om olägenheter med nuvarande system mot förmodan skulle uppstå i den nya organisationen. F. n. finns dock, enligt rådet, inte anledning till ändring.

Ett antal organ inom universitet och högskolor avstyrker likaså förslaget till ändrade former för det statliga stödet till cancerforskning. Till dessa hör bl. a. *konsistoriet vid universitetet i Lund, medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund, Göteborg och vid karolinska institutet, samt odontologiska fakulteterna i Umeå och vid karolinska institutet.*

Medicinska fakulteten i Uppsala framhåller att det statliga inflytandet över Riksföreningen mot cancer medfört att föreningens donationsmedel utdelas efter samma rigorösa principer som forskningsrådsanslag. Om det statliga inflytandet försvinner är risken stor att donationsmedlen fördelas efter andra principer och att medicinsk forskning härigenom förlorar potential. Liknande synpunkter framförs av *de medicinska och odontologiska fakulteterna i Umeå.*

Svenska Läkaresällskapet och SACO/SR anser att utredningens förslag skulle medföra att man bryter sönder en organisation som fungerat väl. Detta skulle kunna medföra att Riksföreningens forskningsstödjande

verksamhet, i varje fall i dess nuvarande form, skulle komma att upphöra. Riksföreningen bör liksom hittills erhålla ett statsbidrag och detta bör räknas upp enligt samma principer som gäller för det statliga stödet till övrig medicinsk forskning.

Ingen remissinstans motsätter sig en sammanslagning av AFR och NFR. Exempel på remissinstanser som tillstyrker en sådan sammanslagning är FOA, Vetenskapsakademien, STU, arbetarskyddsfonden och SI/SAF.

NFR tillstyrker en sammanslagning till ett icke sektionsuppdelat råd. En välutbyggd organisation för granskning och prioritering inom det nya rådet torde, enligt NFR, komma att kräva några tiotal grupper eller kommittéer. Sammanhållande instanser motsvarande de nuvarande delegationerna torde därför bli nödvändiga på nivån närmast under rådet.

AFR vill inte motsätta sig att AFR och NFR läggs samman men finner dock fördelarna med förslaget obetydliga. AFR påpekar att den nuvarande uppdelningen på två råd med ett gemensamt kansli, har fungerat mycket väl. De administrativa rationaliseringsvinster som kan bli följden av en sammanslagning torde, enligt AFR, inte bli särskilt stora. Samtidigt kan vissa nackdelar inte undvikas såsom större arbetsbelastning på rådsledamöterna och sämre ämnesrepresentation i rådet.

FOA, NFR, AFR, Vetenskapsakademien och statens delegation för rymdverksamhet avstyrker förslaget att den nuvarande särskilda anslagsposten till rymdverksamhet under NFR:s anslag i fortsättningen skall disponeras av NFR och läggas ihop med NFR:s medel. UKÄ finner det svårt att på grundval av befintligt material ta ställning i frågan.

NFR och AFR påpekar att det system som FRU föreslår i viss mån har tillämpats tidigare, men visat sig innebära olägenheter av skilda slag, då rymdforskningen är nära knuten till tekniska resurser och resurser för tillämpad forskning. Det nuvarande systemet har däremot fungerat tillfredsställande.

Statens delegation för rymdverksamhet anser att FRU:s förslag skulle innebära en splittring av den svenska rymdverksamheten. Beslut om den inhemska rymdforskningens omfattning och inriktning skulle tas helt fristående från deras implikationer för den övriga rymdverksamheten, från deras konsekvenser för det internationella rymdsamarbetet och från deras industripolitiska följder. Delegationen pekar särskilt på de svårigheter som skulle uppstå för planeringen och driften av Esrange.

4.4 Rådsorganens sammansättning

Ett stort antal remissinstanser stöder utredningens förslag rörande rådsorganens sammansättning. Till dessa hör bl. a. FOA, UKÄ, många organ vid universitet och högskolor, STU, SACO/SR och SFS.

FOA anser att den av utredningen förordade principmodellen med

forskningsråd bestående av forskarrepresentanter och sektorföreträdare samt en forskningsrådsnämnd med en majoritet av politiskt förtroendevalda är väl avvägd. De politiska representanterna kan då inte direkt påverka de enskilda rådens beslut rörande olika forskningsprojekt. Samtidigt kan de dock utöva inflytande på prioriteringarna i stort.

Enligt LO:s mening uppfyller utredningens förslag till sammansättning av forskningsråden inte kraven på ett starkt inflytande från allmänintressena. I den föreslagna forskningsrådsnämnden har allmänintressena getts majoritet men nämnden har då getts ett i förhållande till råden mycket begränsat inflytande. I syfte att få ett mera markerat inslag av erfarenheter från samhällsliv och arbetsliv föreslår LO att de tre forskningsråden ges en majoritet av representanter för allmänintresset. Representanter för de stora löntagarorganisationerna bör då, enligt LO, ingå bland allmänintressena.

TCO anser att allmänintresset med utredningens förslag får en alltför svag ställning i råden. Regeringen bör därför utse ytterligare två ledamöter utöver de tre representanterna för sektoriella organ. Dessa två bör ha en politisk förankring och främst hämtas bland riksdagsledamöter.

SACO/SR betonar att man inte bör binda sig för att alltid hämta samhällsrepresentanterna i råden från just sektoriella organ. Det finns bl. a. på det humanistiska området vissa organ med forskningskapacitet, vilka dock inte kan betecknas som sektoriella organ. Det bör vara möjligt att hämta ifrågavarande representanter från dessa organ.

RRV framhåller att samhällsinflytande borde vara värdefullt även för forskning som är avgränsad till en speciell disciplin. RRV anser därför att representanter för samhällsintressen bör ingå inte bara i FRN utan också i forskningsråden.

Teologiska fakulteten i Lund, konsistoriet och de juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universitetet i Stockholm m. fl. vill att de tre icke vetenskapliga ledamöterna i råden skall vara riksdagsledamöter.

Flertalet remissinstanser — t. ex. SCB, Sveriges geologiska undersökning — tillstyrker sektorsrepresentation i forskningsråden. Bl. a. NFR och styrelsen för jordbrukets högsolor och statens veterinärmedicinska anstalt pekar på positiva erfarenheter av sektorsrepresentation inom NFR resp. SJFR.

I flera remissyttranden förs önskemål fram om ett större inslag av sektorsrepresentanter i råden än FRU föreslagit.

Socialstyrelsen påpekar att FRU:s förslag för det medicinska forskningsrådets del innebär att antalet representanter för sektorn hälso- och sjukvård och läkemedel minskas från fem i nuvarande forskningsråd till tre. Socialstyrelsen finner sig inte kunna tillstyrka denna reduktion utan föreslår att antalet sektorsrepresentanter bibehålls oförändrat. Med sju vetenskapliga representanter kommer den föreslagna veten-

skapliga profileringen av forskningsråden ändock att kvarstå. Även i det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet bör, enligt socialstyrelsen, antalet sektorsrepresentanter vara fem. Även MFR och Landsstingsförbundet framhåller att sektorsrepresentanterna i MFR liksom f. n. bör vara fem.

Transportforskningsdelegationen anser att inte bara sektorsorgan bör ha representation i forskningsråden utan också forskningsråden i sektorsorganen.

Konsistoriet vid universitetet i Lund vill att representanterna för sektoriella och motsvarande organ också skall vara aktiva forskare.

HFR avstyrker förslaget om sektoriella företrädare i råden, men föreslår samtidigt att det i andra former organiseras ett samarbete mellan rådsforskning och sektoriell forskning. HFR anser att det finns risk för att de sektoriella representanterna inte i tillräcklig utsträckning skulle företräda allmänna intressen. De sektoriella forskningskraven torde också, enligt HFR, i längden bäst gagnas av strikt vetenskaplig bedömning i alla avseenden och i alla situationer.

Flertalet remissinstanser acceperar FRU:s förslag om antalet ledamöter i råden. Bl. a. Landsstingsförbundet ser det som positivt att råden ges en enhetlig uppbyggnad och blir relativt små beslutande organ. Medicinska och odontologiska fakulteterna vid karolinska institutet påpekar att det med det föreslagna ledamotsantalet blir nödvändigt att bortse från den geografiska representativiteten och i stället sträva efter att välja den som har den bästa överblicken.

Några remissinstanser önskar dock fler ledamöter i råden eller anser att det finns skäl för varierande ledamotsantal.

Många organ vid universitet och högskolor vill således ha fler ledamöter i råden än FRU föreslagit. Filosofiska fakultetens utbildningsnämnd i Linköping anser att antalet vetenskapliga ledamöter bör vara åtta för att ge möjlighet att tillgodose önskemål utöver dem om regional representation. Medicinska fakulteten i Göteborg menar att en utbyggd beredningsapparat med många prioriteringskommittéer inte kan ersätta en bred ämnesmässig representation i rådet och att därför tio ledamöter är för lite. Behovet av direktkontakt mellan råd och forskningsutförande organ gör det, enligt fakulteten, önskvärt med en representant för varje universitet i råden.

Konsistoriet vid universitetet i Stockholm påpekar att genom sammanslagning antalet rådsledamöter inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga området skulle minska från 35 till 11 och inom det naturvetenskapliga från 23 till 11, en förändring som, enligt konsistoriet, knappast förefaller rimlig.

NFR föreslår minst 13 eventuellt 15 ledamöter, varav 9 resp. 11 skulle representera grundforskningen. För NFR:s del bör ett minimum vara att i själva rådet åtminstone ha två representanter för vardera av

de fyra ämnesfälten biologi, kemi, fysik-matematik och geovetenskaper. Därutöver är det önskvärt med representation för de institutioner som ligger utanför universitet och högskolor men som bedriver grundläggande forskning. Liknande synpunkter framförs av AFR.

MFR önskar med hänsyn till det stora forskningsfält, som rådet har att täcka och för att bibehålla ett reellt inflytande för rådets beslutande organ i anslagsfrågor ett ledamotsantal i forskningsrådet om 15 personer.

Endast i ett mindre antal yttranden kommenteras utredningens förslag att mandattiden för rådsledamöterna skall vara sex år. De som tar upp frågan — bl. a. *juridiska fakulteten i Stockholm, samhällsvetenskapliga fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala, SFR, NFR, TCO* — förordar i regel en mandattid på tre år, i regel med möjlighet till omedelbart omval för en mandatperiod.

Delegationen för social forskning förordar, med hänsyn till den nuvarande expansiva utvecklingen av sektoriella organ och önskvärdheten av en successiv prövning av forskningens inriktning och omfattning efter samhällets behov, en mandattid på tre år för de sektoriella forskningsledamöterna. Möjlighet till omedelbart förnyat mandat bör föreligga.

FRU:s förslag att regeringen skall utse ordförandena i forskningsråden tillstyrks eller lämnas utan erinran.

Regeringen skall enligt förslaget också utse sektorsrepresentanterna i råden. Många remissinstanser — t. ex. *NFR, IVA* — tillstyrker uttryckligen detta eller, vilket är vanligast, kommenterar inte detta särskilt. I flera remissyttranden, bl. a. från *delegationen för social forskning, AB Atomenergi* och *Landstingsförbundet* framhålls att, även om regeringen utser ledamöterna, de sektoriella organen bör få lämna förslag på kandidater.

Konsistoriet vid universitetet i Uppsala, teologiska fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala anser att de icke-vetenskapliga rådsledamöterna bör utses inte av regeringen utan direkt av riksdagen.

Utredningens förslag beträffande formerna för utseende av representanter för universitet och högskolor i forskningsråden kommenteras i flertalet remissyttranden. Så gott som samtliga accepterar den föreslagna proceduren, i flera fall dock med påpekande om att den är komplicerad och tungrodd. NFR tillstyrker det föreslagna systemet och framhåller att detta är principiellt tilltalande genom att det skapar garantier för att företrädarna för universitetens och högskolornas forskning i råden har förankring i forskarsamhället. Detta bör dock, enligt NFR, inte skymma det faktum att det är ett tungroddt och kostsamt system som kan inrymma svåra problem av detaljnatur. En snårskog av regler kan lätt växa upp där möjligheter till överklaganden på grund av obetydliga procedurfel o. d. kan lamslå hela förfarandet.

Många vill dock ha vissa förändringar i fråga om avgränsningen av

de röstberättigade vid val till elektorsförsamlingarna och/eller sammansättningen av elektorsförsamlingarna.

Förslagen om ändringar i fråga om vilka som skall ha rätt att delta i val till elektorsförsamlingarna gäller i huvudsak utvidgning av rösträtten till två grupper utöver de av FRU angivna, nämligen universitetslektorerna och de forskarstuderande.

I ett antal yttranden från organ vid universitet och högskolor hävdas att universitetslektorer — eller åtminstone docentkompetenta universitetslektorer — bör ha rösträtt vid elektorsvalen. Det gäller bl. a. *konsistorierna vid universiteten i Uppsala, Lund och Stockholm, teologiska fakulteten i Uppsala, humanistiska fakulteterna i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, samhällsvetenskapliga fakulteterna i Stockholm och Umeå, medicinska fakulteterna i Uppsala och Linköping, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Stockholm och filosofiska fakulteten i Linköping.*

SACO/SR framhåller att universitetslektorer bör ges rösträtt på samma villkor som de av utredningen föreslagna grupperna.

SFS påpekar också att även universitetslektorer skall få möjligheter att ägna sig åt forskning och att över huvud taget ett ökat samband mellan grundutbildning och forskning eftersträvas över hela högskolesektorn. Ett led i denna strävan anser SFS vara att också universitetslektorer deltar i utseendet av rådsledamöter.

HFR föreslår att docentkompetenta universitetslektorer skall få rösträtt i elektorsvalen.

Konsistoriet vid universitetet i Uppsala, teologiska och humanistiska fakulteterna i Uppsala, historisk-filosofiska och språkvetenskapliga sektionernas utbildningsnämnder i Göteborg, filosofiska fakulteten i Linköping, TCO, Sveriges sociologförbund, SFS m. fl. anser att också forskarstuderande bör få delta i valen till elektorsförsamlingarna.

SFS medger att den vetenskapliga kompetensen är mycket ojämn inom gruppen doktorander, liksom möjligheterna att avgöra vilka som är närvarande och aktivt bedriver studier. Forskarstuderande som innehar doktorandstipendier, assistent/amanuensjänster eller de som har en aktivitetsgrad som är större än eller lika med 80 % är kategorier av forskarstuderande som klart kan anges vara aktiva forskarstuderande och ha ett visst mått av vetenskaplig kompetens. Ätminstone dessa bör få delta i elektorsvalen.

SACO/SR framhåller att, då kategorin forskarstuderande ensam är större än alla universitetslärarkategorier tillsammans och det vidare ofta är tveksamt vilka som är att anse som aktiva forskarstuderande, de forskarstuderande inte kan ges rösträtt vid elektorsval på samma sätt som universitetslärarna. Det vore, enligt SACO/SR, dock möjligt att i varje elektorsförsamling avsätta ett bestämt antal elektorsplatser, vilka tillsätts genom omröstning bland de forskarstuderande. SACO/SR förordar att en sådan lösning prövas.

Forskningsingenjörer m. fl. inom gruppen teknisk-administrativ personal torde, enligt *TCO*, också ha rättmätiga krav på inflytande vid val till forskningsråden.

Mot bakgrund av betydelsen av forskning hänförlig till den statliga sektoriella administrationen bör, enligt *fiskeristyrelsens* uppfattning, även forskare som är fast knutna till administration av detta slag få delta i elektorsvalen.

Enligt *matematisk-naturvetenskapliga fakulteten i Göteborg* bör endast de som har rösträtt i elektorsvalen vara valbara till elektorsförsamlingarna. *Konsistoriet vid universitetet i Stockholm* anser att endast ordinarie professorer och biträdande professorer skall vara valbara som elektor.

Enligt *SFR* bör endast professorer och biträdande professorer vara valbara till rådet, detta bl. a. för att tillgodose behovet av sakkunskap och med hänsyn till att personer inom övriga tjänstekategorier lättare kan komma i en jävsituation i tillsättnings- och anslagsärenden. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *samhällsvetenskapliga fakulteten i Stockholm*.

Organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland framhåller att högskolan i Luleå bör få utse en representant i elektorsförsamlingen för det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet.

SFR anser att varje samhällsvetenskapligt ämne inom varje högskole-region bör få utse en representant i elektorsförsamlingen och de juridiska fakulteterna vardera tre representanter.

HFR yrkar att mandatfördelningen till elektorsförsamlingen modifieras så att varje humanistisk fakultet erhåller fyra mandat och de två teologiska fakulteterna tillsammans tre.

Beträffande elektorsförsamlingen för det medicinska forskningsrådet föreslår *MFR* att veterinärhögskolan skall beredas möjlighet att utse en elektor.

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt anser att jordbrukets högskolor och veterinärmedicinska anstalten bör få utse en ledamot i envar av elektorsförsamlingarna för de medicinska och naturvetenskapliga forskningsråden.

NFR, AFR, tekniska fakulteten i Lund, rektorsämbetet vid tekniska högskolan i Stockholm m. fl. anser att ämnesområdet teknik är underrepresenterat i elektorsförsamlingen för det naturvetenskapliga rådet. Enligt *AFR* vore sammanlagt tio elektor i stället för de föreslagna fem rimligare med tanke på den ämnesmässiga spännvidden vid de tekniska fakulteterna.

Forskningsinstitutet för atomfysik vill att institutet skall få utse en elektor i den församling som skall välja ledamöter i det naturvetenskapliga rådet.

I några yttranden poängteras vikten av valberedningarnas arbete med att förbereda elektorsförsamlingarnas val.

Bl. a. *AFR* finner sådana valberedningar helt nödvändiga för att samordna rådets behov av bred ämnestäckning med ev. andra önskemål.

Ingenjörsvetenskapsakademien framhåller vikten av att vid tillsättande av forskarrepresentanter i råden tillgodose behovet av allsidig täckning av forskningsområden. Detta sker, enligt akademien, bäst genom att elektorsförsamlingarnas val av ledamöter i forskningsråden väl förbereds av valberedningar. Principiella skäl talar för att dessa också utses av resp. elektorsförsamling, men av praktiska skäl tillstyrker akademien att resp. forskningsråd får utse valberedning.

Juridiska fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala föreslår att från varje fakultetsområde inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets verksamhetsfält skall utses minst en radsledamot bland de sju företrädarna för forskningen vid universitet och högskolor.

Odontologiska fakulteten i Lund anser att man bör försäkra sig om att även mindre fakulteter som de odontologiska blir representerade i råden.

Språkvetenskapliga sektionens utbildningsnämnd i Uppsala förutsätter att elektorsförsamlingen vid valet av radsledamöter har fria händer att välja mellan olika kandidater oavsett fakultetstillhörighet. En på förhand fastslagen kvotering skulle enligt nämndens mening vara olycklig.

Bl. a. *HFR* och *SFR* tillstyrker förslaget om anordnande av rådskonferenser vart tredje år. Några organ vid universitet och högskolor, bl. a. *humanistiska fakulteten i Göteborg, samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund, medicinska och odontologiska fakulteterna i Umeå, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten och dess utbildningsnämnd i Göteborg* finner de föreslagna treårskonferenserna alltför omständliga.

FRU:s förslag i fråga om forskningsrådsnämndens sammansättning accepteras av flertalet remissinstanser.

Löntagarorganisationernas medverkan i den föreslagna forskningsrådsorganisationen är, enligt *LO*, inte tillfredsställande. *LO* föreslår bl. a. att det bland representanterna för allmänintresset i FRN skall ingå representanter för löntagarorganisationerna.

Farmaceutiska fakulteten och dess utbildningsnämnd anser att antalet riksdagsledamöter i FRN bör kunna begränsas till tre.

Flera remissinstanser önskar någon form av sektorsrepresentation också i FRN.

Enligt *Landstingsförbundets* uppfattning är det angeläget att sektorsrepresentanter även får möjlighet att medverka i de avvägningar mellan olika problemområden och forskningsprojekt, som kommer att göras inom FRN. Landstingsförbundet föreslår att antalet samhällsrepresentanter utökas till åtta och att åtminstone fem av de åtta utses på grundval av deras sektorsanknytning.

Socialstyrelsen föreslår att av de av utredningen föreslagna sju samhällsrepresentanterna minst fyra utses på grundval av deras sektorsanknytning.

BFR vill att de sektoriella organen gemensamt bereds en plats i FRN för att mer direkt kunna delta med synpunkter på samarbets- och planeringsfrågor.

Även bl. a. *arbetarskyddsstyrelsen*, *brottsförebyggande rådet*, och *fiskeristyrelsen* förordar sektoriell representation i FRN.

SI/SAF föreslår att FRN kompletteras med företrädare för näringsliv och sektorsorgan i deras egenskap av samhällets största forskningsavvärmare.

I vissa remissyttranden framförs mer specificerade förslag om representation i FRN.

Riksarkivet, *HFR* och *Vitterhetsakademien* vill att *Vitterhetsakademien* får utse en ledamot i FRN.

Vetenskapsakademien föreslår att en representant för akademien skall ingå i FRN.

Enligt *socialstyrelsen*, *farmaceutiska fakulteten* och *dess utbildningsnämnd* och *AFR* bör riksbankens jubileumsfond vara representerad i FRN.

Svenska kommunförbundet och *Landstingsförbundet* anser att representanter även för kommunala intressen bör bli företrädare i FRN.

Med tanke på FRN:s viktiga uppgift att verka för samarbete och samordning mellan råden finner *AFR* det rimligt att vart och ett av råden under utbildningsdepartementet blir representerade med två ledamöter i nämnden.

4.5 Rådsorganens arbetsformer

Flerålet remissinstanser accepterar den av FRU föreslagna organisationen med granskningsgrupper för bl. a. bedömning av ansökningar om forskningsanslag.

Bland organ vid universitet och högskolor råder enighet om behovet av en väl utbyggd beredningsorganisation för prioriterings-, initierings- och samarbetsfrågor. I många yttranden framförs dock farhågor för att beredningsorganisationen kan bli alltför mäktig och i realiteten överta forskningsrådets/FRN:s styrande roll.

NFR anser att en orimligt stor del av forskarna kan komma att bli inblandade i arbete i granskningsgrupperna, vilket från resurs-, kostnads- och partsintressesynpunkt bör undvikas. En uppsplittring av projektbedömningen på många små enheter kan vidare, enligt *NFR*, försvåra helhetsbedömningen av de tvärvetenskapliga projekten.

Flera remissinstanser, bl. a. *FOA*, *delegationen för social forskning*, *AB Atomenergi*, *riksantikvarieämbetet* och *statens historiska museer* och *TCO* delar utredningens uppfattning att utöver forskare även representanter för folkrörelser, intresseorganisationer, sektorsorgan m.fl. skall kunna ingå i rådets granskningsgrupper.

SACO/SR anser att företrädare för olika intressen självfallet skall kunna ingå i granskningsgrupperna i de fall deras medverkan bedöms angelägen och naturlig. SACO/SR kan dock inte tillstyrka en ordning som innebär att intresseorganisationer m. fl. generellt ges rätt till representation på denna nivå.

Flera organ vid universitet och högskolor — bl. a. *konsistorierna i Uppsala och Lund, medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt vid karolinska institutet, odontologiska fakulteten vid karolinska institutet* — har invändningar mot att i granskningsgrupperna generellt skall ingå representanter för folkrörelser och intresseorganisationer.

MFR kan inte se något värde i ökat lekmannainflytande inom rådets beredande organ. Enligt MFR:s mening bör företrädare för arbetsmarknadens parter, folkrörelser och intresseorganisationer verka i mera övergripande forskningspolitiska sammanhang.

Teologiska fakulteterna i Uppsala och Lund, humanistiska fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala föreslår att en mellaninstans mellan rådet och dess granskningsgrupper inrättas med uppgift att väga gruppernas förslag. HFR förordar att inom varje forskningsråd en särskild prioriteringsnämnd skjuts in som mellaninstans mellan granskningsgrupperna och rådet för att sammanvägningen av gruppernas förslag skall kunna göras av en mångsidigt sammansatt instans. Enligt HFR bör denna mellaninstans bestå av ordförandena i granskningsgrupperna.

Utredningens förslag om öppnare arbetsformer inom råden tillstyrks i princip av flertalet remissinstanser som berör frågan. I många yttranden framförs dock tveksamhet mot tanken på en dialog mellan anslagssökande forskare och prioriteringsorgan under beredningsskedet. Tveksamheten motiveras framför allt med att en sådan dialog skulle innebära orimligt merarbete och stor tidsutdräkt vid granskningen. Sådana synpunkter framförs bl. a. av många organ vid universitet och högskolor, t. ex. *konsistoriet vid universitetet i Stockholm, humanistiska fakulteten i Göteborg, juridiska fakulteten i Stockholm, medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå, farmaceutiska fakulteten, odontologiska fakulteten i Lund, matematisk-naturvetenskapliga fakulteterna i Stockholm och Umeå*.

MFR vill bestämt avstyrka att forskarna får formell rätt att under beredningen av deras egna ansökningar ta del av rådets preliminära bedömningar och påverka ärendets handläggning. Inte heller NFR är f. n. berett att tillstyrka ett sådant förfarande.

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt har den uppfattningen att utvärdering av forskning f. n. befinner sig på en sådan nivå att den i sig själv bör betraktas som forskning eller utvecklingsarbete. Det kan då, enligt styrelsen, ifrågasättas om denna verksamhet bör bedrivas av varje råd för sig. En bättre ordning i vart fall i de första stadierna, då former och metoder för sådan verksamhet skall utarbetas, kan vara att FRN ges dessa uppgifter.

NFR anser att det är praktiskt att *FRN* får svara för forskningsstatistiken inom rådsorganisationen. *SCB* ställer sig tveksam till tanken att inom *FRN* skapa en tillfällig eller permanent delegation för statistikfrågor. Det är enligt *SCB*:s uppfattning naturligare att en viss förstärkning av representationen för sektoriella organ sker i *SCB*:s referensgrupp för forskningsstatistik än att en delegation tillskapas inom *FRN*.

SINFDOK delar utredningens åsikt att systematiserad information om pågående och avslutad forskning i rådets regi är viktig. Det skulle enligt *SINFDOK*:s mening med anlitande av modern informations- och dokumentationsteknik kunna inrättas ett eller flera system för insamling, lagring och återvinning av vetande på berörda områden med resp. forskningsråd som ansvarigt för sitt fackområde. Genom ett statligt informationspolicyorgan skulle sedan dessa system kunna samordnas med andra allmänt tillgängliga informationstjänster till ett "IoD-nätverk", varur bl. a. underlag för en långsiktig forskningsplanering skulle kunna hämtas. Med utgångspunkt i de intressen som *SINFDOK* har att företräda synes *FRU*:s förslag innebära en god plattform för utveckling av ett integrerat informationssystem.

4.6 Ledning, administration och anslagssystem

Flertalet remissinstanser kommenterar inte närmare *FRU*:s förslag rörande rådsorganisationens ledning, administration och anslagssystem. *Statskontoret* och *MFR* m. fl. tillstyrker uttryckligen utredningsförslagen i dessa delar.

Vad beträffar de beslutande organens arbetsformer framhåller *NFR* att redan i nuvarande organisation rådsledamöternas arbetsbelastning är betydande och att någon minskning knappast lär vara att påräkna i den nya organisationen. Man bör, enligt *NFR*, från början acceptera att arbetet i rådet inte kan bedrivas vid sidan av en fulltidsbefattning. Detta förhållande gör att man bör pröva om inte ordförande och ledamöter bör få nedsättning i sin övriga tjänstgöring motsvarande arbetet inom rådsorganisationen.

AFR tillstyrker *FRU*:s förslag att rådsledamöterna skall kunna ta tjänstledigt för att under vissa tider odelat kunna ägna sig åt speciella rådsuppgifter såsom petitaarbete, långsiktig planering, längre utredningar m. m. Även det löpande arbetet i rådet torde, enligt *AFR*, innebära att partiell tjänstledighet bör kunna beviljas för rådsledamöterna.

Vad ordföranden beträffar är *NFR*:s bedömning att denna måste räkna med att sätta av ca 1/3 av normal arbetstid för rådsarbetet.

FRU:s förslag att kostnadskrävande projekt inte skall behöva underställas regeringen berörs endast i ett fåtal yttranden. Enligt *AFR* bör råden självfallet vara fria att genom anslag under ett eller flera år direkt finansiera dyrbar utrustning. Anskaffning och utrustning i kostnadsklassen över 10—20 milj. kr. bör dock underställas riksdagen.

RRV har inget att erinra mot förslaget om separata kanslier för råden. Verket ser det dock som väsentligt att rådsorganisationen får en viss gemensam utveckling av ekonomi-administrativa funktioner och allmänna metoder för vetenskapliga bedömningar.

Även övriga remissinstanser som behandlar frågan — bl. a. FOA, NFR — tillstyrker ett sekretariat för varje råd.

SFR m. fl. är positiva till utredningens förslag att samtliga råd får en huvudsekreterare med vetenskaplig kompetens och att de administrativa funktionerna vid varje råd leds av en kanslichef.

NFR anser att det bör övervägas om inte huvudsekreterarna skall ges tidsbegränsade förordnanden.

Enligt AFR bör den vid rådens kansli anställda personal som har vetenskaplig bakgrund med lämpliga intervall ges tillfälle till forskning för att hålla sig à jour med den vetenskapliga utvecklingen inom sina resp. specialområden.

Flera remissinstanser — t. ex. FOA, HFR, NFR, AFR, TCO — tillstyrker att en organisationskommitté tillsätts för att lämna förslag till organisation av sekretariaten vid råden och FRN.

TCO finner det angeläget att personalorganisationerna ges en stark ställning inom organisationskommittén. Till organisationskommitténs uppgifter bör även höra utformningen av det framtida personalinflyandet i tjänstetillsättningsfrågor m. m.

Flertalet organ inom universitet och högskolor tillstyrker anslagstypen reservationsanslag för de nya rådsanslagen. Det är också enligt UKÄ viktigt att utredningens förslag följs vad gäller anslagstypen, dvs. att medlen tilldelas som reservationsanslag.

FUN anser att frågan om anslagssystemets utformning hänger samman med forskarutbildningsutredningens fortsatta arbete, bl. a. med valet av indelningsgrund för forskning/forskarutbildning inom högskolan. I den mån man väljer en enhetlig indelningsgrund för högskolan och forskningsråden kan det ifrågasättas om inte också anslagssystemet bör påverkas härav. Från statsmakternas synpunkt kan det, enligt FUN, vara ändamålsenligt att alla resurser för forskning och forskarutbildning inom ett och samma område samlas under ett anslag med skilda poster till resp. högskolan och forskningsråden.

Både NFR och AFR tillstyrker att det nya naturvetenskapliga forskningsrådet anvisas ett reservationsanslag. Råden pekar dock på de svårigheter för den ekonomiska planeringen som de oförutsebara och många gånger kraftiga svängningarna i de internationella valutakurserna innebär när deltagande i stora internationella projekt skall betalas ur ett reservationsanslag. Baskostnaderna för sådana projekt bör bestridas från ett särskilt förslagsanslag, Bidrag till internationella organisationer.

Forskningsrådets nämnd för forskningsinformation tillstyrker förslaget om ett särskilt anslag för den samhällsinriktade informationen om

forskning och delar utredningens uppfattning att de ekonomiska behoven är stora.

Statens delegation för rymdverksamhet vill fästa uppmärksamheten på frågan om finansiering av datorkostnader. Delegationen föreslår, liksom *AFR* att de till rådsprojekt knutna datorkostnaderna anvisas genom råden. Råden får därigenom en klarare överblick av totalkostnaderna för de olika projekten samt större möjligheter till prioriteringar mellan olika projekt.

Förslaget att råden skall få kompensation från det s. k. täckningsanslaget för merkostnader till följd av avtalsenliga lönehöjningar hälsas med tillfredsställelse av ett stort antal organ vid universitet och högskolor, bl. a. *konsistoriet vid universitetet i Lund, humanistiska fakulteten i Stockholm, medicinska fakulteterna i Uppsala, Lund och Linköping, matematisk-naturvetenskapliga fakulteten och dess utbildningsnämnd i Uppsala*. Förslaget tillstyrks också av bl. a. *SÖ, UKÄ, HFR, NFR, AFR, Handelshögskolans lärarråd, Vitterhetsakademien, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, SJFR och statens delegation för rymdverksamhet*.

SÖ pekar på erfarenheterna från anslaget Pedagogiskt utvecklingsarbete inom skolväsendet, där medel från täckningsanslag inte erhållits under de senaste åren. Utebliven täckning av merkostnader för höjda löner medför svårigheter för såväl kort- som långsiktig planering, anställningsfrågor, möjligheter att följa uppgjorda projektprogram och genomföra relevant resultatspridning.

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt poängterar att rådets stora lönekostnadsandel gör att en lösning av problemet med täckning av kostnaderna för lönehöjningar är väsentlig.

UKÄ framhåller att utan kompensation för automatiska lönehöjningar de ökade planeringskrav som den nya rådsorganisationen lägger på råden knappast kan uppfyllas.

FRU:s förslag rörande rådets förvaltningskostnader uppmärksammas endast i ett fåtal yttranden. Bl. a. *NFR* tillstyrker förslaget.

Utredningen föreslår att råden för varje beviljat anslag anger belopp för löner, materiel etc. och att belopp inte skall kunna föras över från ett kostnadsslag till ett annat. *Medicinska fakulteten i Uppsala* har förståelse för att forskarna inte kan få anställa mer personal än råden medger, men anser att icke utnyttjade lönedel bör få utnyttjas för materiel m. m.

Den förväntade ökningen av antalet projekt med flera anslagsgivare torde enligt *RRV* medföra ytterligare behov av projekt- och kostnadsredovisning av den typ system S kan medge på berörda nivåer. För att råden skall få ett bättre beslutsunderlag än f. n. bör projektredovisningen utvecklas mot att omfatta de totala kostnaderna för varje projekt.

4.7 Fördelningen av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ

Bl. a. statskontoret samt flertalet organ inom universitet och högskolor tillstyrker utredningens förslag rörande kostnadsfördelningen mellan råden och framför allt universitet och högskolor.

Enligt *RRV:s* uppfattning bör en ändring av nuvarande fördelning av kostnadsansvaret gå i riktning mot ett system med mera fullständig kostnadsredovisning. Råden skulle härigenom få information om alla de kostnader som kan hänföras till bl. a. av råden finansierade forskningsprojekt och inte som nu en redovisning av skiftande särkostnader. I ett övergripande perspektiv kan även jämförbarheten mellan olika forskningssatsningar inom och mellan råden öka.

Byggnadsstyrelsen framhåller att nuvarande föreskrifter och praxis för dimensionering, fördelning och finansiering av lokaler för rådsfinansierad forskning är bristfälliga. En förutsättning har bl. a. hittills varit att forskningen skall rymmas inom befintliga lokalresurser. Om samma förutsättningar skall gälla i fortsättningen måste, enligt byggnadsstyrelsen, större hänsyn tas till den rådsfinansierade forskningens lokalbehov vid dimensioneringen av lokaler för högre utbildning och forskning. Icke institutionsbundna forskningslokaler torde kunna utgöra en gemensam resurs som fördelas mellan olika forskningsprojekt allteftersom behov uppstår. Prioriteringen och fördelningen av dessa gemensamma lokaler borde kunna åvila högskolestyrelserna.

AFR påpekar att principen om full kostnadstäckning vid vissa forskningsinstitut etc. kan innebära att deras anspråk på anslag för visst projekt måste sättas högre än om motsvarande projekt hade föreslagits av en forskare anställd vid ett universitet. Rådet delar *FRU:s* uppfattning att dessa institut bör ha möjlighet att hos råden begära anslag på möjligast lika villkor med universitet och högskolor. *AFR* tillstyrker att därför särskilda forskningsmedel anvisas till dessa institut. Även bl. a. *Sveriges geologiska undersökning* och *AB Atomenergi* tillstyrker att vissa sektorsorgan anvisas medel bl. a. för att täcka underskott i rådsfinansierade projekt.

Landstingsförbundet anser att undervisningssjukhusen är att jämföra med instituten eftersom undervisningssjukhusen borde redovisa totalkostnader i ansökan om medel från rådsorganisationen. Så sker då man inom kommunal förvaltning begär anslag från andra forskningsråd, t. ex. *STU* och *BFR*.

Ett stort antal remissinstanser instämmer i vad *FRU* anför om överföring av rådsfinansierad verksamhet till annan mer permanent finansieringsform. Det gäller bl. a. *UKÄ*, många organ vid universitet och högskolor, *MFR*, *HFR*, *NFR*, *AFR*, styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, *SACO/SR*, *TCO*, *SI/SAF*, Ingenjörsvetenskapsakademien.

FOA anser att utredningen borde ha behandlat formerna för över-

föring av rådsfinansierad forskning till sektoriella organ mer utförligt. Dessa problem kan, enligt FOA, ofta bli besvärliga att lösa eftersom det blir fråga om samordning mellan myndigheter under olika departement.

UKÄ framhåller att systemet måste brukas med omdöme så att dels högskolans forskningsförnyelse kan ske också på andra sätt än via rådstjänster, dels att högskolor med ofullständig forskningsutbyggnad inte blir missgynnade.

MFR påpekar att prövning av ämnesområden enligt 69 § i universitetsförordningen inte skapat tillräckliga möjligheter för ökad rörlighet i planeringen av universitetens resurser. Det av utredningen föreslagna systemet för överföring av rådsunderstödd verksamhet till universiteten bör enligt rådets mening således prövas.

Enligt BFR kan förslaget om överföring under ett övergångsskede få en negativ effekt på utvecklingen av basresurserna för teknisk forskning. Överförande av nuvarande rådstjänster kommer att ta en betydande del av det ekonomiska utrymme för reformer som står till buds för högskoleväsendet. Det förhållandet att antalet rådsstödda forskartjänster vid teknisk fakultet är litet får inte leda till att det tekniska områdets behov trängs åt sidan.

Enligt konsistoriet vid universitetet i Linköping kan FRU:s förslag om överföringar få katastrofala följder för en nyetablerad forskningsorganisation av den typ som universitetet i Linköping representerar.

RRV avstyrker utredningens förslag rörande överföringar. RRV anser att resurser för forskning inom högskoleområdet bör prövas genom gängse budgetprocesser.

4.8 Samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslersämbetet

Utredningens kapitel om samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslersämbetet har kommenterats i några enstaka remissyttranden.

Enligt statskontorets mening bör särskild uppmärksamhet ägnas åt möjligheterna att åstadkomma personsamband mellan dels råden och planeringsberedningarna, dels FRN och styrelsen för det nya universitets- och högskoleämbetet.

FUN räknar med att rådsorganisationen, företrädd av FRN, kommer att spela en betydelsefull roll vid planering och dimensionering av forskarutbildning i framtiden. Kraven på samverkan och samplanering mellan rådsorganisationen och UKÄ kommer därvid att bli vida större än i nuläget. Enligt FUN:s uppfattning ligger det ett betydande värde i en delning av planeringsansvaret för forskningen mellan UKÄ, rådsorganisationen och de sektoriella organen. En pluralism av detta slag bidrar till att skapa förutsättningar för att inopportun och okonventionell forskning bereds rimligt utrymme. FUN förutser emellertid att garan-

tier, möjligen av organisatorisk natur, behöver skapas för att den avsedda planeringen och dimensioneringen av forskarutbildningen skall kunna förverkligas.

4.9 Teknisk grundforskning

Många remissinstanser — däribland FOA, UKÄ, NFR, BFR, AB Atomenergi, Ingenjörsvetenskapsakademien — hänvisar till tidigare yttranden över FRU:s promemoria angående stödet till den tekniska tillämpningar riktade grundforskningen, i vilka yttranden de tillstyrkt FRU:s förslag.

Mot bakgrund av att det pågående utredningsarbetet rörande STU kan komma att ta lång tid är det, enligt SACO/SR:s mening, nödvändigt med snabba provisoriska åtgärder. SACO/SR föreslår att det nya naturvetenskapliga rådet — åtminstone i avvaktan på STU-kommittén — ges ett särskilt ansvar för den tekniska grundforskningen samt beviljas ett häremot svarande särskilt anslag. Anslagsfördelningen bör anförtros åt en särskild nämnd för teknisk grundforskning. Liknande synpunkter framförs av SI/SAF.

Med hänsyn till den pågående parlamentariska utredningen om STU vill STU inte ta ställning till förslag rörande den organisatoriska utformningen av stöd till teknisk grundforskning.

STU-kommittén framhåller att den kommer att utreda hur STU:s forskningsrådsfunktioner bör handhas. STU-kommitténs uppfattning är att ett beslut bör anstå till dess STU-kommittén slutgiltigt behandlat frågan.

RRV anser att frågan om genom vilken organisation medel skall förmedlas till den tekniska grundforskningen bör övervägas ytterligare.

Forskningsavgiftskommittén påpekar att den har till huvuduppgift att överväga hur stödet till industriell FoU bör finansieras. Även utifrån kommitténs utgångspunkter kan det vara naturligt att grundforskningsnämnden, om den inrättas enligt FRU:s förslag, finansieras med skattemedel. Detta bör, enligt kommittén, likväl inte utesluta att avgiftsmedel inom STU eller andra organ också bör kunna kanaliseras till grundforskningen om forskningsavgiftskommittén föreslår avgiftsfinansiering av stöd till industriell FoU.

4.10 Tjänsteorganisatoriska frågor

Kapitlet om tjänsteorganisatoriska frågor uppmärksammas endast i ringa utsträckning i remissyttrandena.

Bl. a. *medicinska fakulteten i Linköping* och *dess utbildningsnämnd* samt MFR tillstyrker utredningens förslag.

Enligt TCO:s uppfattning föreligger ett akut behov av att vidta åtgärder inom det tjänsteorganisatoriska området. Det av FRU föreslagna utredningsarbetet bör därför påbörjas snarast. *Sveriges museimannaför-*

bund anser att trygghetsfrågorna för i forskningsrådsstödd forskning engagerad personal bör tas upp till skyndsam utredning. Även bl. a. *konsistoriet vid universitetet i Lund* förordar utredning av tjänsteorganisatoriska frågor vid råden.

Med hänvisning till behovet av en samlad lösning av frågorna rörande tjänstestrukturen inom forskning och forskarutbildning förordar *SACO/SR* att den av *FRU* föreslagna översynen görs inom forskarutbildningsutredningen.

NFR hänvisar till arbetet inom forskarutbildningsutredningen och föreslår att man tills vidare avvaktar med att tillsätta den av *FRU* föreslagna utredningen.

FUN erinrar om att frågan om den s. k. forskarkarriären behandlas inom utredningen. *FUN* utgår från att såväl tjänsterna inom rådsorganisationen som andra statligt reglerade tjänster måste beaktas i detta sammanhang. *FUN* vill mot denna bakgrund bestämt avstyrka att rådsorganisationen ges i uppdrag att se över annat än rent tekniska frågor rörande tjänsteorganisationen. Ett uppdrag med den bredd *FRU* föreslagit skulle, enligt *FUN*, på väsentliga punkter innebära en dubblering av det uppdrag *FUN* redan erhållit.

4.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning

RRV, *UKÄ*, flera organ vid universitet och högskolor, *NFR*, *STU*, *forskningsavgiftskommittén* m. fl. tillstyrker utredningens förslag om ett särskilt anslag för dyrbar vetenskaplig utrustning.

Bl. a. *NFR* och *AFR* tillstyrker förslaget om ett särskilt utrustningsanslag för tyngre utrustning. Båda råden tycker dock att den föreslagna beloppsgränsen är för låg. *NFR* föreslår lägst 500 000 kr., medan *AFR* anser att ingen beloppsgräns nedåt bör fixeras.

Enligt *NFR* bör endast de tre nya forskningsråden och *FRN* få anlita utrustningsanslaget.

Statens delegation för rymdverksamhet tillstyrker förslaget men anser att den föreslagna beloppsgränsen — 100 000 kr. per objekt — är för låg och ligger inom ramen för vad som är att anse som normalanskaffning. Delegationen föreslår 500 000 kr. som lägsta gräns för utrustningsobjekt som skall finansieras med hjälp av det särskilda utrustningsanslaget.

STU betonar att avbetalningstiden för lånefinansiering inte får vara längre än nyttjandetiden.

Utredningens förslag förutsätter, enligt *RRV*, att ett inventarie- och utrustningsredovisningssystem införs.

UUH anser att resurser för anskaffning av dyrbar forskningsapparat bör anvisas via kostnadsramar som förs upp i utrustningsplanen för universitet och högskolor m. m. Med en sådan ordning skulle, enligt *UUH*, dels den finansiella planeringen vid fluktuationer i investeringsbehoven underlättas, eftersom medelförbrukningen belastar den för alla

kostnadsramar gemensamma anslagsposten, dels UUH få möjlighet till effektivare upphandling, eftersom nämnden kan samordna anskaffningar av dyrbar forskningsapparat inom tillgängliga kostnadsramar för hela universitets- och högskolesektorn. Även UUH anser att beloppsgränsen inte bör låsas vid 100 000 kr.

Styrelsen för jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt och SJFR anser att förslagen rörande finansiering av dyrbar vetenskaplig utrustning bör bearbetas vidare.

Enligt *SI/SAF* är den lämpligaste lösningen att anslag till mycket tung utrustning även i fortsättningen söks direkt från regeringen av resp. råd.

NFR framhåller beträffande den föreslagna delegationen för vetenskaplig utrustning inom FRN att handläggningen inom delegationen bör kunna bli enkel. Om en anskaffning inte drar med sig extrakostnader för statsverket i form av nya lokaler o. d. bör hanteringen inom FRN gå snabbt och begränsa sig till fastställande av räntefot, amorteringstid och eventuella användningsföreskrifter.

LUP-nämnden tillstyrker att den föreslagna delegationen inrättas. *LUP-nämnden* framhåller att representationen av UKÄ, LUP, UUH och byggnadsstyrelsen ger dessa organ möjligheter att på ett tidigt stadium få en inblick i den planering som äger rum inom forskningsrådets område. Utrustningsbehoven för den rådsfinansierade forskningen kan därigenom bättre än för närvarande beaktas i samband med utrustningsplaneringen för universiteten och högskolorna.

Byggnadsstyrelsen betonar att frågan om dimensionering, fördelning och finansiering av lokaler inkl. byggnadsåtgärder i befintliga byggnader för den rådsfinansierade forskningen bör utredas närmare innan beslut fattas om de framtida förutsättningarna för denna forskning.

Enligt *LUP-nämnden* bör den föreslagna delegationen inom FRN kunna fylla en viktig funktion även vid planering för de lokalbehov som initieras genom såväl rådsinsatser som sektoriella insatser.

Bl. a. *NFR* och *konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola* tillstyrker att frågan om en utrustningspool prövas.

UUH påpekar att frågan om en "rikskatalog" för dyrbar vetenskaplig utrustning aktualiserats i skilda sammanhang. *UUH* tillstyrker att *FRN:s* utrustningsdelegation prövar frågan närmare. *UUH* framhåller att även annan dyrbar utrustning än den som anskaffas genom anlitande av forskningsrådsanslag bör kunna registreras och ingå i en eventuell utrustningspool.

4.12 Genomförande av utredningens förslag

Den föreslagna tidsplanen för genomförande av *FRU:s* förslag tillstyrks i regel av de organ vid universitet och högskolor som behandlat frågan. Enligt *konsistoriet vid Chalmers tekniska högskola* måste dock tillsättningsförfarande och valprocedur starta tidigare än enligt utred-

ningsförslaget om den nya rådsorganisationen skall kunna börja fungera den 1 juli 1977.

AFR föreslår att *AFR:s* och *NFR:s* nuvarande delegationer får fortsätta att fungera under ett år efter det nya rådets tillkomst. Under den tiden bör delegationsordförandena få närvaro- och yttranderätt vid det nya rådets sammanträden. Det nya rådet kan härigenom få tid att utforma ett ändamålsenligt delegations- och prioriteringskommittésystem och erfarenheterna från de nuvarande råden kan föras över till den nya rådsorganisationen.

NFR påpekar att, eftersom *AFR* och *NFR* vid utdelningstillfället under våren 1977 inte är sammanslagna, de måste disponera sina egna anslag för att slutföra sin verksamhet. Detta gör, enligt *NFR*, att det är föga meningsfullt för de båda råden att redan för budgetåret 1977/78 avge gemensamma petita. Detta bör göras av det nya rådet och avse budgetåret 1978/79.

LO hänvisar till att *FRU* "fortsätter sitt arbete med väsentligt vidgade perspektiv på hela forskningsområdet" och finner inte skäl för en separat delreform efter utredningens nuvarande förslag. "En delreform skulle också riskera att bli normgivande på representationsfrågan för övriga organ med forskningsrådsfunktioner och som utredningen inte behandlat."

FUN har prövat om sambandet mellan *FRU:s* förslag och forskarutbildningsutredningens uppdrag är så djupgående att ställningstagandet till *FRU:s* förslag bör uppskjutas till dess båda utredningarna kan bedömas i ett sammanhang. *FUN* har också övervägt om viktigare ställningstaganden inom forskarutbildningsutredningen bör anstå till dess statmakterna tagit ställning till *FRU:s* förslag. *FUN* bedömer emellertid att de av *FRU* framförda förslagen inte förändrar förutsättningarna för dess utredningsarbete på ett sådant sätt, att något av dessa alternativ bör komma i fråga för förslaget i dess helhet.

5 Föredraganden

5.1 Inledning

Forskningsrådsutredningen (*FRU*) klargör i sitt betänkande Forskningsråd (SOU 1975: 26) några viktiga utgångspunkter för forskningsarbetet. Den grundläggande synen är att forskningen skall skapa ny kunskap om fakta och förhållandet mellan fakta. Den ska ständigt pröva gjorda erfarenheter mot ny kunskap. Dessa drag i forskningsarbetet ställer speciella krav på planering och rörlighet i dispositionen av tillgängliga resurser. Det är naturligt att i ett sådant arbete acceptera risktagning och misslyckanden. Men det ställer också krav på noggrann planering och uppföljning av verksamheten.

Utredningen slår fast att forskningens frihet är ett grundläggande begrepp i all forskningspolitik. Forskning fri från bindningar av olika slag är ett vitalt samhällsintresse. Samtidigt är det uppenbart att tillgången på resurser begränsar denna frihet. Men inom givna ekonomiska ramar väljer forskarna fritt problem och metod.

I begreppet forskningens frihet ligger också forskarens frihet att sprida kännedom om sina resultat. Mot detta svarar en skyldighet att öppet ställa kunskaper och resultat till förfogande. Därigenom kan forskningen bidra till att den kritiska dimensionen i forskningsarbetet förs in i det löpande samhällsarbetet.

I växande utsträckning samarbetar forskarna tvärvetenskapligt genom integration av metoder och teoribildning eller mångvetenskapligt genom ett mer koncentrerat samarbete över institutionsgränser. Inte minst gäller detta på samhällsforskningens område. Det är viktigt att organisatoriskt underlätta gränsöverskridande forskning. Utredningen visar genom hänvisning till olika undersökningar hur en allt påtagligare samverkan mellan forskning och samhällsaktiviteter växer fram. Det är ett skäl bland många att stödja forskning och garantera att de forskningsstödjande organen har relevant kompetens i sammansättning och arbetsformer.

Den grundsyn på forskningen, som FRU redovisat i sitt betänkande och som jag i allt väsentligt delar, innebär bl. a. att all forskning kan bedömas både med hänsyn till sin inomvetenskapliga betydelse och sin samhällsrelevans. Någon motsättning mellan inomvetenskapligt motiverade forskningsinsatser och insatser som har sin grund i forskningens samhällsrelevans finns inte. Detta innebär bl. a. ett erkännande av att all forskning på något sätt har betydelse för samhället i vid mening.

Samhället har då också behov av inflytande på och insyn i de forskningsprioriterande organens arbete och i den verksamhet som bedrivs vid de institutioner där forskningen utförs. Detta krav på inflytande grundar sig just på insikten om forskningens betydelse för samhällsutvecklingen och på förhoppningen att forskningen skall bidra till att lösa samhällsproblem och främja en önskvärd samhällsutveckling.

Forskningsråden har haft och har ett stort ansvar för att vidmakthålla och bygga upp den vetenskapliga kompetensen och för att främja förnyelsen i den svenska forskningen. Det står därmed också klart att forskningsrådets prioriteringar, särskilt på lång sikt, är av stor samhällsrelig betydelse. Ett inflytande för allmänna intressen blir då naturligt även i denna verksamhet.

Detta inflytande måste avvägas så att forskningsrådets möjligheter att kompetent bedöma de rent inomvetenskapliga frågorna kvarstår orubbad och att balanserade lösningar främjas när det gäller avvägningen mellan önskemål om samhällsrelevans och inomvetenskaplig betydelse i

forskningen. Organisationen måste alltså ha förmåga att själv bedöma inriktningen av den forskning som har en stark samhällsrelevans.

Det är mot denna bakgrund mina ställningstaganden i det följande till FRU:s konkreta förslag om de forskningsstödjande organens arbete och organisation skall ses.

Den svenska grundforskningen tilldelas resurser över statsbudgeten dels inom ramen för en basorganisation, dels genom anslag till de statliga forskningsråden och vissa andra organ som i avseende på stödet till grundforskning fungerar som forskningsråd, t. ex. styrelsen för teknisk utveckling. Basorganisationen består väsentligen av tjänster, lokaler, utrustning etc. vid universitet och högskolor. Kostnaderna härför vid universitet och högskolor inom utbildningsdepartementets område kan för innevarande budgetår uppskattas till ca 800 milj. kr. I detta belopp ingår även kostnaderna för forskarutbildning. Till forskningsråden inom utbildningsdepartementets område anvisas innevarande budgetår ca 200 milj. kr. De medel som anvisas forskningsråden kan betecknas som forskningens operativa resurser. Med deras hjälp är det möjligt att initiera och/eller stödja forskningsprojekt som bedöms som angelägna och vetenskapligt lovande och som inte kan bedrivas endast med de resurser som finns inom basorganisationen.

Den svenska forskningsrådsorganisationen tillkom under perioden närmast efter andra världskriget som ett led i den upprustning av forskningen och universitets- och högskoleväsendet som då skedde. Upprustningen kom till stånd i en stark tro på forskningens betydelse både för den materiella välfärdsutvecklingen och för utvecklingen av en rikare kulturell och social miljö.

Anslagen till forskningsråden har, sett över en längre tidsperiod, ökat kraftigt. I fast penningvärde har under perioden 1950/51—1975/76 anslagsbeloppen till forskningsråden under utbildningsdepartementet mångfaldigats.

Parallellt med denna utveckling har en rad förändringar skett både inom själva forskningsverksamheten och när det gäller synen på forskningen. Inom universitetsorganisationerna har utvecklingen, förutom en allmän expansion, bl. a. inneburit att forskningen kraftigt differentierats. Nya discipliner har tillkommit, och antalet institutioner där forskning bedrivs har ökat kraftigt. Detta har inneburit starkt ökade möjligheter för universiteten att genom sin forskningsproduktion spela en betydelsefull roll för hela samhällets utveckling och har givit Sverige en respekterad ställning inom det internationella forskningssamarbetet. Samtidigt har denna process skapat problem inom universiteten bl. a. genom att de etablerade organisationsformerna inte alltid har kunnat svara mot de nya behov som utvecklingen har medfört.

Parallellt med den snabba utvecklingen av forskningsråden och av universitets- och högskoleorganisationen inom både utbildnings- och

jordbruksdepartementens områden har en annan för svensk forskning utomordentligt viktig utveckling ägt rum.

Inom flertalet samhällssektorer har, särskilt under senare år, tillkommit särskilda organ eller organisationsformer för att tillgodose behov av sektoriell forskning och utveckling (FoU). Från att tidigare ha varit inriktad främst mot teknisk och ekonomisk utveckling har den sektoriella forskningen vid sidan härav under senare år i allt högre grad kommit att inbegripa också forskning och utveckling inom det sociala området i vid mening, forskning rörande den yttre och inre miljön etc.

Även för den sektoriella forskningen utgör universitets- och högskoleorganisationen en naturlig bas. I Sverige — till skillnad från främst vissa större industriländer — har inte annat än i särskilda fall inrättats fristående forskningsinstitut för de sektoriella FoU-behov.

Den här skisserade utvecklingen har för forskningsråden successivt skapat en ny situation. Det var mot denna bakgrund som FRU tillkallades med uppdrag att för forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde se över bl. a. forskningsrådets verksamhet, beslutsformer och sammansättning. I samband därmed skulle FRU bl. a. överväga i vilka former företrädare för allmänna intressen bör medverka vid rådets avvägningar. FRU har redovisat sina förslag i dessa frågor i betänkandet Forskningsråd.

FRU har sedermera också fått i uppdrag bl. a. att utreda och bedöma förutsättningarna för en övergripande forskningsplanering. Även andra forskningsfrågor kommer således att aktualiseras av FRU:s andra utredningsetapp. Enligt min mening är det dock lämpligt att redan nu, på grundval av FRU:s förslag, anpassa rådsorganisationen till dagens förhållanden.

5.2 Principerna för den framtida rådsorganisationen

FRU redovisar i betänkandet utförligt utvecklingen av såväl forskningsrådsorganisationen som forskningen vid universitet och högskolor och den sektoriella forskningen. Jag instämmer med de många remissinstanser som berömmar denna klagörande skildring. FRU diskuterar vissa mer långtgående förändringar i formerna för samhällets stöd till forskning. Utredningen avvisar dock lösningar som skulle innebära att forskningsråden avskaffas och att de medel som i dag anvisas genom dem antingen kanaliseras genom sektoriella organ eller tilldelas universitet och högskolor direkt. Jag delar utredningens uppfattning att dessa alternativ inte är realistiska. En forskningsrådsorganisation har sålunda enligt min bedömning allttjämt angelägna funktioner att fylla i planeringen och resursfördelningen på forskningsområdet.

Forskningsråden är statliga myndigheter. FRU diskuterar för- och nackdelar med den nuvarande organisationsformen och andra former för forskningsråden såsom ämbetsverk eller stiftelse. Skillnaderna mel-

lan de olika alternativen är, enligt FRU, endast marginella. Med hänsyn härtill och då inga negativa erfarenheter föreligger av den nuvarande forskningsrådsformen finner FRU att den bör behållas. Jag delar denna uppfattning.

Rådsorganisationen, den sektoriella forskningsorganisationen och basorganisationen vid universitet och högskolor kompletterar varandra och utgör tillsammans den statliga organisationen på forskningsområdet. Rådsorganisationens forskningsstöd bör framför allt ägnas relativt långsiktigt orienterad forskning som bedöms ha stor inomvetenskaplig betydelse och samhällsrelevans.

De skilda forskningsrådets totala resurser, inriktningen i stort av deras verksamhet, vilka områden som bör prioriteras etc., måste bestämmas genom avvägning mot bl. a. behovet av resurser inom basorganisationen och för den sektoriella forskningen. Dessa bedömningar är ytterst av politisk natur.

FRU anser att forskningsrådsorganisationens övergripande uppgift bör vara att i samverkan med andra forskningsstödjande organ främja forskning av betydelse för samhällets och vetenskapens utveckling samt att verka för att sprida information om forskning och kunskap om forskningens resultat. Liksom remissinstanserna instämmer jag helt i detta.

En förutsättning för att rådsorganisationen skall kunna fullgöra dessa uppgifter är att också företrädare för andra än forskarna själva medverkar i rådets arbete och beslut. Denna medverkan är viktig främst men inte bara såvitt avser användningen av forskningsrådsorganisationens resurser. Den är också viktig när det gäller att förbättra informationen om forskning och forskningsresultat till andra än dem som är direkt engagerade i eller beroende av forskningsverksamheten. Jag återkommer i det följande till formerna för att utse ledamöterna i rådsorganisationen.

FRU presenterar ett förslag till uppbyggnad av rådsorganisationen inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Förslaget innebär dels tre fristående forskningsråd, vart och ett bestående av en majoritet av forskare men med inslag även av företrädare för sektoriella organ, dels vid sidan av råden en forskningsrådsnämnd (FRN) med majoritet för representanter för allmänintressen och därutöver representanter för forskningsråden inom utbildningsdepartementets område, styrelsen för teknisk utveckling (STU) samt statens råd för skogs- och jordbruksforskning (SJFR). Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser. Även jag finner den av FRU föreslagna lösningen väl avvägd och biträder i huvudsak utredningens förslag. I det följande redovisar jag mina ställningstaganden närmare. Jag har i vissa frågor samrått med cheferna för försvars-, jordbruks- och industridepartementen. I den mån inte annat sägs avser mina synpunkter och förslag endast

forskningsråden inom utbildningsdepartementets område. För sammanhangets skull redovisar jag även vissa frågor i vilka det ankommer på regeringen eller annan myndighet att fatta beslut.

5.3 Forskningsrådsnämnden

Det är en allmän uppfattning att den nuvarande forskningsrådsorganisationen i stort sett fungerat väl när det gäller att fördela medel till inomvetenskapligt motiverad forskning. Däremot har den bl. a. till följd av sin institutionella utformning inte alltid kunnat fånga upp och tillgodose de forskningsbehov som har sin utgångspunkt i aktuella samhällsproblem. Varje forskningsråd har f. n. sitt särskilda ämnesmässiga ansvarsområde. Detta har medfört svårigheter att få stöd för dem som vill arbeta med tvär- och mångvetenskapliga forskningsprojekt. FRU diskuterar hur man bör utforma en rådsorganisation som bättre kan tillgodose behovet att främja forskning också av sådan karaktär. FRU:s förslag innebär att man vid sidan av forskningsråden inrättar en forskningsrådsnämnd (FRN). Denna bör enligt FRU i samverkan med råden, andra liknande organ och sektoriella organ kunna stimulera och stödja samhällsrelevant forskning.

Som jag tidigare har redovisat anser jag att en forskningsrådsnämnd bör inrättas vid sidan av forskningsråden. Jag har i denna fråga samrått med cheferna för jordbruks- och industridepartementen. Vissa remissinstanser vill ge FRN en i förhållande till råden mer framskjuten ställning än FRU har föreslagit. Bl. a. anser man att FRN bör få fördela tillgängliga medel mellan råden. De uppgifter som FRN i så fall skulle få är emellertid enligt min mening av sådan karaktär att de ankommer på regering och riksdag. Jag vill således i likhet med FRU och flertalet remissinstanser framhålla att FRN bör vara sidoordnad och inte överordnad forskningsråden. FRN:s främsta uppgift bör vara att vid sidan av de insatser som de enskilda råden gör initiera och stödja forskning främst inom områden som är angelägna från samhällets synpunkt. FRN bör härvid särskilt beakta behovet av tvär- och mångvetenskaplig forskning.

FRN bör, som FRU föreslår, disponera egna medel. FRU har föreslagit att FRN normalt endast skall kunna finansiera projekt m. m. som samfinansieras med forskningsråd eller sektoriella organ. Enligt min mening bör detta gälla som huvudregel. Självfallet är det värdefullt om forskningsprojekt kan finansieras gemensamt av flera intressenter som finner projekten angelägna utifrån skilda utgångspunkter. FRN bör dock i likhet med forskningsråden ha möjlighet att ensam ta initiativ till och stödja projekt. För de projekt som samfinansieras av FRN och t. ex. ett forskningsråd bör fördelningen i tiden av FRN:s stöd

avgöras från fall till fall i samband med beslut om igångsättande och finansiering.

Jag delar FRU:s uppfattning att FRN inte behöver en egen granskningsorganisation för bedömning av ansökningar etc. För sådana projekt som kan komma i fråga för finansiering enbart genom FRN bör dock nämnden kunna anlita experter eller tillsätta egna granskningsgrupper för bedömning och prioritering. För sådana projekt måste också ansökningar om anslag kunna ställas direkt till FRN, medan ansökningar för övriga projekt i första hand bör gå via berört forskningsråd till FRN.

För långsiktigmotiverad forskning anvisas i dag medel under anslaget Framtidsstudier. Dessa medel disponeras av en särskild kommitté, samarbetskommittén för långsiktigmotiverad forskning. Jag kommer i det följande att föreslå att FRN får en sammansättning likartad samarbetskommitténs. FRN bör därför överta de uppgifter som f. n. åligger kommittén. Medel för den långsiktigmotiverade forskningen bör ingå i FRN:s anslag. FRN bör inom ramen för detta anslag väga behovet av resurser för långsiktigmotiverad forskning mot resursbehov för annan forskning och själv avgöra i vilka organisatoriska former sådan forskning fortsättningsvis skall initieras och stödjas.

Under anslaget till samhällsforskning är f. n. uppförd en anslagspost till folkrörelseforskning. Posten disponeras av en särskild delegation med representanter för de ideella folkrörelserna. Medel för detta ändamål bör enligt min mening fortsättningsvis anvisas under anslaget till forskningsrådsnämnden men fortfarande disponeras av en särskild delegation för folkrörelseforskning.

Råden bedriver redan i dag viss informationsverksamhet. De ger t. ex. gemensamt med en rad andra intressenter ut tidskriften Forskning och framsteg. Vissa av råden informerar också om forskningen inom det egna området. En viktig uppgift för FRN bör, enligt min mening, vara att svara för en mer allmän och övergripande information om forskning och forskningsresultat. De enskilda forskningsråden bör dock, liksom hittills, svara för informationen om verksamheten inom sina områden.

FRN bör vidare vara samarbetsorgan för forskningsråden inom såväl utbildnings- som jordbruksdepartementens områden. Det är också önskvärt att styrelsen för teknisk utveckling bereds tillfälle att delta i samarbetet inom FRN i vad avser styrelsens stöd till teknisk forskning. FRN bör således ansvara för frågor som är gemensamma eller har ett gemensamt intresse för hela rådsorganisationen. Som exempel på sådana frågor kan nämnas samordning av rutiner för anslagsbehandling, vissa informations- och dokumentationsfrågor, viss forskningsstatistik, administrativa serviceuppgifter och internationellt vetenskapligt samarbete som inte naturligt faller inom ett visst forsk-

ningsråds arbetsområde. Nämnden kommer således att ersätta forskningsrådets samarbetsdelegation. En viktig uppgift för FRN i dess egenskap av samarbetsorgan för forskningsråden bör vara att svara för en fortlöpande omprövning av rådsorganisationens verksamhetsformer. Några av de arbetsuppgifter jag nu har angett är av den karaktären att de åtminstone inte regelmässigt behöver handläggas av FRN i plenum. De bör t. ex. kunna hänskjutas till en av FRN tillsatt delegation för gemensamma rådsangelägenheter i vilken skulle kunna ingå bl. a. företrädare för rådets kanslier. Det bör självfallet ankomma på FRN att finna lämpliga former för arbetet inom nämnden. Det ankommer emellertid på regeringen eller efter regeringens bemyndigande på FRN att i den mån så erfordras meddela bestämmelser i de avseenden som jag nu har berört.

5.4 Antalet forskningsråd inom utbildningsdepartementets område

Rådsorganisationen fick sin nuvarande utformning i huvudsak under 1940-talet. Då inrättades med början år 1942 forskningsråd inom de tekniska, medicinska, naturvetenskapliga och samhällsvetenskapliga områdena liksom för jordbruksforskning och för byggforskning. Den nämnd för fonden för humanistisk forskning, som inrättats under 1920-talet, fick en ställning likartad forskningsrådets. Detsamma gällde den särskilda kommittén för atomforskning. Vissa organisatoriska justeringar vidtogs under 1950-talet, varigenom bl. a. de sistnämnda organen ombildades till resp. statens humanistiska forskningsråd och statens råd för atomforskning.

Rådsorganisationens huvuddrag har sålunda inte förändrats under mer än ett kvarts sekel, en tid då en intensiv utveckling har ägt rum på forskningens område. FRU har diskuterat vissa mer långtgående förändringar i rådsorganisationen. Utredningen avvisar sådana och finner att den nuvarande rådsorganisationens principiella uppbyggnad bör bibehållas. FRU föreslår dock att de nuvarande fem forskningsråden ersätts av tre, nämligen ett humanistisk-samhällsvetenskapligt, ett medicinskt och ett naturvetenskapligt forskningsråd. FRU:s förslag tillstyrks av flertalet remissinstanser.

Frågan om den inbördes avgränsningen av de samhällsvetenskapliga och humanistiska forskningsområdena och om de lämpligaste organisatoriska formerna för att främja forskningen inom dessa har diskuterats i flera sammanhang sedan rådsorganisationens tillkomst. Det synes emellertid inte vara möjligt att fördela olika forskningsområden mellan forskningsråden på ett sätt som samtidigt tillgodoser alla önskemål. FRU framhåller att gemensamt för forskning inom de här aktuella områdena är att forskningen gäller "samhället som politiskt,

socialt och ekonomiskt system, människans villkor och yttringar av mänsklig kultur i detta system”.

De humanistiska och samhällsvetenskapliga forskningsrådets arbetsfält omfattar en mängd discipliner som hör till fyra olika fakulteter. Det finns dock mer eller mindre starka samband när det gäller forskningsobjekt och forskningsmetoder. Jag delar FRU:s uppfattning att frågan om hur forskningen inom berörda ämnesområden bör stödjas bör prövas i ett sammanhållet forskningsråd. Jag förordar därför att statens humanistiska forskningsråd (HFR) och statens råd för samhällsforskning (SFR) ersätts av ett humanistisk-samhällsvetenskapligt forskningsråd. För att det nya rådet skall få största möjliga rörelsefrihet inom ramen för tillgängliga resurser bör rådets verksamhet och resurser inte fördelas på sektioner.

Det medicinska forskningsrådet (MFR) är f. n. uppdelat på två sektioner, en allmänmedicinsk och en försvarsmedicinsk. Jag delar FRU:s uppfattning att den försvarsmedicinska sektionen inom MFR bör avskaffas. Denna omorganisation innebär ingen ändring av MFR:s uppgift att inom ramen för sitt ansvar för all medicinsk grundforskning även tillgodose behov av sådan forskning inom det försvarsmedicinska området. Den verksamhet som i dag hör till den försvarsmedicinska sektionen torde vara av sådan art att den därför även i fortsättningen bör knytas till MFR. Det bör dock i samband med omorganisationen övervägas om någon del av verksamheten med hänsyn till sin karaktär bör föras över till myndighet inom försvarssektorn. Jag avser därför att föreslå regeringen att uppdraga åt MFR att i samråd med berörda myndigheter pröva frågan och komma med förslag rörande den fortsatta ansvars- och medelsfördelningen för den verksamhet för vilken den försvarsmedicinska sektionen i dag svarar. Jag har i denna fråga samrått med chefen för försvarsdepartementet.

Till Riksföreningen mot cancer utgår f. n. ett årligt statsbidrag om tre milj. kr. Riksföreningens totala stöd till cancerforskning är dock avsevärt större. Mellan Riksföreningen och de närmast berörda forskningsråden, de medicinska och naturvetenskapliga, har sedan länge utvecklats ett nära samarbete vid bl. a. bedömningen av forskningsprojekt.

FRU har föreslagit att det statliga stödet till cancerforskning i sin helhet skall kanaliseras genom de statliga forskningsråden inom området, främst det medicinska. Förslaget har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Bl. a. Riksföreningen mot cancer avstyrker förslaget. Föreningen framhåller att den nuvarande ordningen fungerar väl. Föreningen framför också farhågor för att om det särskilda bidraget till föreningen skulle tas bort, detta skulle kunna medföra att viljan att ge gåvor och donationer till föreningen minskar. Om så

skulle bli fallet skulle enligt föreningen de totala resurserna för cancerforskning komma att reduceras.

Liksom FRU och många av remissinstanserna anser jag att de berörda forskningsråden i princip bör svara för avvägningarna mellan cancerforskning och annan forskning. Den sakkunskap som behövs för att avgöra angelägenhetsgraden av viss forskning, möjligheterna att genomföra den och sannolikheten att den skall leda till resultat finns framför allt inom råden själva.

Jag delar emellertid samtidigt uppfattningen att det hittillsvarande samarbetet mellan Riksföreningen mot cancer och berörda forskningsråd har fungerat väl. Jag vill därför inte nu förordna någon ändring av nuvarande ordning för medelsanvisning till cancerforskning. Riksföreningen bör som hittills anvisas ett bidrag över statsbudgeten. Storleken av bidraget får prövas i det årliga budgetarbetet.

Inom det naturvetenskapliga området finns i dag två forskningsråd, statens naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) och statens råd för atomforskning (AFR). Den omständigheten att vi har haft ett särskilt forskningsråd och ett särskilt anslag för atomforskning har bidragit till att bygga upp forskning inom detta område. Nu, när den svenska atomforskningen har nått en viss omfattning, finns det dock enligt min mening inte skäl att särskilt avdela resurser för denna forskning. Forskningsprojekt med sådan inriktning bör i stället prövas i samband med och vägas mot andra naturvetenskapliga forskningsprojekt. Jag delar således FRU:s och remissinstansernas uppfattning att AFR och NFR bör ersättas av ett råd, benämnt naturvetenskapliga forskningsrådet. En indelning av rådet i sektioner skulle, enligt min mening, kunna motverka en önskvärd enhetlighet vid bedömningen av forskningsprojekt. Rådet bör därför arbeta utan uppdelning på sektioner.

Det nya naturvetenskapliga forskningsrådet bör överta ansvaret för den svenska medverkan i forskningssamarbetet inom CERN. Jag räknar därvid med att den prioritering som AFR gjort i fråga om deltagande i CERN:s program för en storaccelerator inte skall ändras. Acceleratoranläggningen påbörjades år 1971 och beräknas ta åtta år att färdigställa. Medel för del av det svenska bidraget till nämnda program utgår under uppbyggnadsskedet från anslaget Europeiskt samarbete inom kärnforskningen (prop. 1971: 55, UbU 1971: 18, rskr 1971: 175). Från år 1979 bör samtliga kostnader för Sveriges deltagande i storacceleratorprojektet helt bestridas inom ramen för det nya rådets anslag.

Jag räknar vidare med att det nya rådet i samarbete med nämnden för energiproduktionsforskning skall lämna stöd till den svenska fusionsforskningen.

Under det naturvetenskapliga forskningsrådets anslag anvisas i dag, under en särskild anslagspost, medel för rymdforskning. Dessa medel

disponeras av statens delegation för rymdverksamhet. FRU har föreslagit att medlen läggs samman med det nya NFR:s anslag och disponeras av NFR. Statens delegation för rymdverksamhet och flera andra remissinstanser har dock redovisat övertygande skäl mot en sådan sammanläggning. Statens delegation för rymdverksamhet pekar bl. a. på det mycket nära sambandet mellan den grundforskning, som finansieras från anslagsposten under NFR:s anslag, och den tillämpningsinriktade forskning som bekostas från anslag som delegationen disponerar under industridepartementets huvudtitel. Jag anser, liksom flertalet av de remissinstanser som har behandlat frågan, att medlen för rymdforskning liksom hittills bör disponeras av statens delegation för rymdverksamhet. Medlen bör alltså anvisas under en särskild anslagspost under naturvetenskapliga forskningsrådets anslag. Jag har i denna fråga samrått med chefen för industridepartementet.

5.5 Rådsorganens sammansättning

De nuvarande forskningsråden har en relativt varierande sammansättning. Även i fråga om antalet ledamöter är variationerna stora. Genomgående är dock att råden så gott som uteslutande består av ledamöter som är direkt eller indirekt utsedda av forskare med fast anställning inom universitets- och högskoleorganisationen.

Enligt FRU:s förslag skall varje forskningsråd bestå av ordförande och tio övriga ledamöter. Sju av ledamöterna avses representera universitetens och högskolornas forskning och tre representera sektoriella eller motsvarande organ.

Det är enligt min mening önskvärt att antalet ledamöter i forskningsråden blir relativt begränsat. Med ett stort antal ledamöter ökar risken för att varje ledamot anser sig skyldig att först och främst värna om det egna ämnesområdets/fakultetens, den egna läroanstaltens eller den egna sektorns intressen. Svårigheterna att åstadkomma övergripande bedömningar kan då öka. Som flera remissinstanser påpekar kan det dock finnas skäl för vissa olikheter råden emellan med avseende på antalet ledamöter. De nya råden kommer att vara inbördes olika bl. a. i så måtto att de får kontaktytor mot ett varierande antal samhällssektorer. Med hänsyn bl. a. härtill bör det finnas möjligheter att variera antalet ledamöter i råden något. Det av FRU angivna antalet ledamöter bör dock vara en riktpunkt. Det ankommer på regeringen att fastställa antalet ledamöter i varje forskningsråd.

Som den nya rådsorganisationen föreslås bli uppbyggd är det, som FRU har föreslagit, lämpligt att en majoritet av rådsledamöterna utgörs av företrädare för vetenskapen. En betydande minoritet bör utgöras av representanter för sektoriella eller motsvarande intressen. Ordföranden och sektorsrepresentanterna bör utses av regeringen. Flera remissinstanser anser att berörda sektorsorgan m. fl. bör få avge förslag

till ledamöter. Självfallet bör dessa ledamöter utses efter samråd med berörda intressenter. Förfarandet i denna del bör dock enligt min mening inte formaliseras.

FRU föreslår att företrädarna för vetenskapen i forskningsråden skall utses av elektorsförsamlingar som utses av forskarna själva. Rösträtt vid val till elektorsförsamlingarna skall, enligt FRU:s förslag, tillkomma dem som innehar tjänst eller långtidsvikariat som professor, biträdande professor, forskardocent, docent eller forskarassistent. Vidare bör rösträtt tillkomma personal med motsvarande arbetsuppgifter i den mån de är anställda med anlåtande av medel som har anslagits av forskningsråd, myndigheter och offentliga stiftelser.

FRU lägger också fram detaljerade förslag rörande mandatfördelningen inom elektorsförsamlingarna. Dessa förslag tillstyrks av flertalet remissinstanser, ofta dock med det tillägget att man önskar att den egna myndigheten eller det egna området skall få större andel av mandaten. Många remissinstanser, framför allt organ vid universitet och högskolor, vill att — utöver de av FRU föreslagna kategorierna — även universitetslektorer skall ha rösträtt vid val till elektorsförsamlingarna. I vissa yttranden framförs också önskemål om att studerande i forskarutbildning skall ha rösträtt vid dessa val.

Den av FRU föreslagna proceduren för utseende av rådsledamöter kan förefalla otymplig. Den innehåller dock, enligt min mening, moment som är nödvändiga för den rådsorganisation som här föreslås och inslag som utifrån olika utgångspunkter måste anses som mycket värdefulla.

I forskningsråd med ett relativt litet antal vetenskapliga ledamöter kan t. ex. varje fakultet på varje ort inte vara företräd med en ledamot. Detta gör det lämpligt att skapa ett system med någon form av elektorsförsamlingar för val av ledamöter. Valen av företrädare för vetenskapen i de nya forskningsråden bör sålunda enligt min mening ske genom sådana församlingar. Det bör ankomma på regeringen att fastställa sammansättningen av dessa. Jag utgår från att den principiella uppläggningsen inte bör innefatta några större avvikelser från vad FRU har föreslagit och remissinstanserna i allmänhet tillstyrkt. Ett värdefullt inslag i den av FRU utformade proceduren är att även personer som är aktiva inom forskning utan att inneha fast tjänst inom högskoleorganisationen skall få delta i elektorsvalen.

Med hänsyn bl. a. till att universitetslektorer och motsvarande lärare i framtiden skall beredas möjlighet att inom ramen för högskoleorganisationen bedriva forskning är det vidare viktigt att även dessa grupper kan få påverka rådets sammansättning.

Den nya högskoleorganisationens fakultetskollegier — bestående av professorer, biträdande professorer, universitetslektorer och motsvarande lektorsgrupper — är enligt min mening lämpliga som bas för utseende

av ledamöter i de elektorsförsamlingar som skall utse rådsledamöter. I detta sammanhang bör då också innehavare av docent- och forskar-assistenttjänster samt sådan personal med självständiga forskningsupp-gifter som avlönas med rådsmedel vara ledamöter i kollegierna.

För FRN föreslår FRU en sammansättning som innebär att allmän-intressena får en majoritetsställning samt att vart och ett av de huma-nistisk-samhällsvetenskapliga, medicinska och naturvetenskapliga forsk-ningsråden, styrelsen för teknisk utveckling samt statens råd för skogs-och jordbruksforskning får utse en representant. FRU utgår från att all-mänintressena skall företrädas av politiskt valda samhällsrepresentanter, i första hand riksdagsledamöter. Enligt min mening är det angeläget att även bl. a. representanter för löntagarorganisationerna får ingå i FRN. Vidare bör den stora sektor som representeras av kommuner och lands-ting vara representerad inom FRN. Enligt min bedömning bör repre-sentanter för dessa intressen jämte ett parlamentariskt inslag kunna be-redas plats i FRN inom ramen för det antal allmänrepresentanter som FRU har föreslagit, dvs. sju. Regeringen bör utse samtliga representan-ter för allmänintressena i FRN. Övriga ledamöter bör utses på det sätt FRU har föreslagit. Det ankommer på regeringen att besluta härom.

Mandattiden för de ledamöter som väljs bör både för forskningsråden och för FRN vara tre år med möjlighet till omedelbart omval en gång.

5.6 Rådsorganens arbetsformer

Forskningsråden beslutar i dag själva om sina arbetsformer. FRU före-slår inte någon ändring i detta. Utredningen redovisar vissa synpunkter i fråga om arbetsformer som utredningen finner lämpliga. Jag delar FRU:s uppfattning att det bör ankomma på råden själva att åstadkom-ma ändamålsenliga arbetsformer. FRU:s utredningsmaterial bör kunna utgöra ett värdefullt underlag. Jag vill dock något kommentera ett par av de frågor som FRU tar upp i detta sammanhang.

Enligt FRU skall rådets och FRN:s beslut om beviljande av anslag förberedas genom att granskningsgrupper bedömer forskningsprojekten. Ett sådant förfarande tillämpas redan i dag inom rådsorganisationen. De nuvarande granskningsgrupperna består så gott som uteslutande av personer utsedda på grundval av vetenskapliga meriter. Enligt FRU bör i granskningsgrupperna kunna ingå också representanter för folk-rörelser, intresseorganisationer, arbetsmarknadens parter och sektoriella organ. Flertalet av de remissinstanser som behandlat FRU:s förslag i denna del är positiva till det. Även jag anser att det måste vara värde-fullt att synpunkter från bedömare utanför kretsen av vetenskapsmän kan få komma fram redan i granskningsgrupperna. Även om det med hänsyn till vissa forskningsområdets karaktär knappast är rimligt att fö-reskriva att i granskningsgrupperna alltid skall ingå representanter av

detta slag är det, enligt min mening, angeläget att denna typ av representation blir så utbredd som möjligt.

FRU diskuterar också möjligheterna till och formerna för öppenhet och insyn i forskningsrådets och dess granskningsgruppers arbete. FRU föreslår bl. a. att de beslut som råden och deras granskningsgrupper fattar under prioriteringsarbetet så långt möjligt öppet skall redovisas i första hand för dem som söker anslag hos råden. Jag delar denna uppfattning, men vill också understryka de farhågor som har yppats i många remissyttranden för att ett system med en formaliserad dialog mellan anslagssökande och prioriteringsorgan riskerar att bli ett mycket betungande och tidskrävande inslag i beredningsarbetet inom rådsorganisationen. Jag anser därför inte att krav kan ställas på råden att utforma granskningsproceduren i detta avseende så som FRU har angett.

FRU förordar att i rådsorganisationen genomförs en fast verksamhetsplanering med en tidshorisont av tre år. Enligt min mening bör de krav på verksamhetsplanering som gäller för statsförvaltningen i övrigt gälla också för rådsorganisationen. Detta innebär f. n. en planering i form av (intern) budget för det närmast kommande budgetåret och i form av förslag till anslagsframställningar för det därpå följande budgetåret. Vissa uppgifter avseende den kommande femårsperioden lämnas också av myndigheterna i samband med förslagen till anslagsframställningar. För egen del vill jag dessutom betona betydelsen av verksamhetsuppföljning.

FRU föreslår även att rådets verksamhet utvärderas vid vart tredje år återkommande rådskonferenser i samband med vilka elektorsförsamlingarnas val av rådsledamöter skall äga rum. Jag delar FRU:s uppfattning att det är angeläget att finna former för en återkommande och öppen prövning av rådets verksamhet. De föreslagna rådskonferenserna bör, enligt min mening, kunna utgöra ett värdefullt led i en sådan prövning.

5.7 Ledning, administration och anslagssystem

FRU föreslår att det till vart och ett av råden samt till FRN skall knytas ett sekretariat. Inom varje sekretariat skall finnas två högre tjänster, en som huvudsekreterare och en som kanslichef. Av huvudsekreteraren skall krävas vetenskaplig meritering. Remissinstanserna tillstyrker genomgående en sådan organisation av sekretariatsfunktionerna vid råden.

Även enligt min mening bör till vart och ett av råden och till FRN knytas ett sekretariat, vars ledning bör utformas med hänsyn till såväl de vetenskapliga som de administrativa sekretariatsfunktionerna. I viss utsträckning synes arvodesanställning härvidlag vara lämplig. Vissa arbetsuppgifter vid rådssekretariaten bedömer jag vara av sådan karaktär att de motiverar inrättande av extra ordinarie tjänster. Det bör bl. a.

gälla tjänsten som chef för kansliet vid vart och ett av sekretariaten. Den närmare omfattningen av forskningsrådets och FRN:s sekretariat får behandlas i samband med den reguljära budgetprövningen. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt en särskild organisationskommitté att utarbeta underlag och komma med förslag i dessa frågor.

FRU redovisar en principmodell för den närmare organisationen av rådssekretariat. Flertalet remissinstanser tillstyrker de av FRU angivna principerna. I dessa frågor ankommer det på regeringen och på råden själva att besluta. FRU:s förslag och yttrandena däröver bör kunna utgöra värdefullt underlag för arbetet såväl inom den organisationskommitté som jag nyss har berört som för rådets fortlöpande arbete med utformningen av den interna organisationen.

FRU:s förslag till anslagssystem för forskningsråden och FRN innebär att råden och FRN skall disponera var sitt reservationsanslag. Anslagssystemet för de nuvarande forskningsråden är uppbyggt på detta sätt. Någon annan uppläggning är knappast möjlig. Jag förordar sålunda att medel för den forskning som stöds via den nya rådsorganisationen anvisas under följande anslag, nämligen Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet, Medicinska forskningsrådet, Naturvetenskapliga forskningsrådet och Forskningsrådsnämnden. Från dessa anslag bör bestridas kostnader för dels stöd till forskning, dels rådsorganisationens förvaltningskostnader.

F. n. gäller att rådets beslut om bidrag över 300 000 kr. måste underställas regeringen. Beloppsgränsen har varit oförändrad under en följd av år. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att höja denna gräns till 1 milj. kr.

Jag delar helt FRU:s uppfattning att det är ytterst angeläget att informationen om pågående och avslutad forskning förbättras. Även i de fall där forskningen och dess resultat inte kan komma till direkt och omedelbar användning är det självfallet många gånger av stort värde — t. ex. från allmänna kulturella synpunkter — att en större krets än forskarvärlden själv får ta del av forskningens rön.

FRU behandlar närmare frågor om information om forskning i den utredningsetapp som pågår f. n. Ställningstaganden till frågorna om information om forskning och forskningsresultat samt hur kostnaderna härför skall bestridas bör anstå tills resultatet av detta utredningsarbete föreligger. Kostnaderna för forskningsinformation bör därför t. v. bestridas från forskningsrådets och FRN:s anslag. I enlighet med vad jag tidigare framhållit bör FRN ges ett särskilt ansvar för allmän, inte ämnesspecifik information om forskning.

FRU föreslår med instämmande av remissinstanserna att forskningsråden och FRN i fortsättningen skall få kompensation under löpande budgetår för merkostnader till följd av löneavtal som har träffats efter

det att anslagsberäkningarna avslutats. För egen del får jag anföra följande. Sådan särskild kompensation förekommer inom utbildningsdepartementets område endast i de fall kostnader för en permanent verksamhet med betydande inslag av fast anställd personal förs upp under ett reservationsanslag. Den verksamhet som finansieras av forskningsrådets anslag består av projekt med skiftande varaktighet. Det innebär att varje år några projekt avslutas och några nya påbörjas. Inom varje forskningsråds område bör därmed finnas en sådan rörlighet att medel alltid kan avsättas för att täcka de löneförändringar som kan inträffa under ett budgetår. I de årliga budgetbedömningarna kommer också — liksom hittills — att beaktas de kostnadsförändringar som inträffar. Jag är således inte beredd att tillstyrka FRU:s förslag.

Kostnader för forskningsrådets sekretariat bestrids redan i dag inom ramen för rådets anslag. Regeringen anger för varje budgetår det högsta belopp som får användas för detta ändamål. Jag finner inte skäl att föreslå någon ändring i detta avseende. FRU redovisar vissa förslag om förbättring av de ekonomisk-administrativa rutinerna med avseende på den verksamhet som bekostas från rådsanslagen. I flertalet frågor inom detta område ankommer det på myndigheterna själva att fatta beslut.

5.8 Fördelning av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ

Forskningsråden ger f. n. i regel stöd endast till vissa slag av kostnader främst för personal och materiel. Övriga kostnader, t. ex. lokalkostnader, bestrids från annat håll och vanligen från universitetens och högskolornas anslag. Sedan ett antal år pågår inom statsförvaltningen försöksverksamhet med programbudgetering bl. a. i syfte att få till stånd en mer konsekvent fördelning av kostnaderna på ändamål.

Bl. a. mot bakgrund härav diskuterar FRU om det är lämpligt att ändra nuvarande principer för kostnadsfördelningen. FRU förordar dock inte detta.

Det är självfallet av stort värde att vid bedömningen av t. ex. ett forskningsprojekt samtliga kostnader för detta beaktas. Stora praktiska och administrativa problem är dock förknippade med ett system där också kostnader som i dag är mer eller mindre dolda för forskningsråden skulle bestridas från forskningsrådets anslag. Dessa frågor hänger också samman med utformningen av principerna för avgiftssättning för olika former av uppdragsverksamhet. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har nyligen sett över reglerna för universitetens och högskolornas uppdragsverksamhet, till vilken räknas bl. a. uppdragsforskningen. I skrivelse till regeringen har UKÄ lagt fram synpunkter och förslag med anledning av denna översyn. Beredningen av detta ärende är ännu inte avslutad. Jag avser att återkomma till regeringen i anledning av förslaget.

Särskilda problem uppstår vidare när projekt finansieras från flera källor för vilka olika regler gäller i fråga om omfattningen av kostnads-

ansvaret. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att låta närmare utreda för- och nackdelar med olika principer för kostnadsfördelning mellan råden och framför allt universitet och högskolor men också fristående forskningsinstitut. För de senare, vilka i dag ofta av forskningsråden måste kräva täckning för samtliga kostnader i samband med forskningsprojekt, kan vissa problem uppstå när de hos råden konkurrerar med forskare från universitet och högskolor. Även dessa problem och möjligheterna att lösa dem bör belysas närmare i det nyss nämnda utredningsarbetet. I avvaktan på resultatet av den bör de principer som i dag gäller för kostnadsfördelning mellan forskningsråden och universitet, högskolor, forskningsinstitut m. fl. alltså tillämpas.

Jag vill i detta sammanhang nämna att UKÄ i rapporten om universitetens och högskolornas uppdragsverksamhet utifrån delvis andra utgångspunkter har föreslagit en översyn av reglerna för kostnadstäckning vid skilda former för finansiering av forskningsprojekt.

Viss verksamhet som stöds av forskningsråden är av långsiktig natur. Det finns exempel på projekt som har stötts via forskningsråd under 20—25 år. Råden stöder också vissa verksamheter såsom insamling av data eller olika slag av serviceverksamhet. Dessa är antingen av den karaktären att de inte har något naturligt slut eller i varje fall kan fortgå under mycket lång tid.

FRU föreslår att råden och den centrala myndigheten för universitet och högskolor vart tredje år gemensamt skall bedöma de forskningsrådsstödda aktiviteter, för vilka ansvaret bör föras över till universitet, högskola, forskningsinstitut etc. samt lägga fram förslag därom i samband med förslagen till anslagsframställningar. Jag delar uppfattningen att råden kan behöva avlastas ansvaret för aktiviteter som visar sig vara av långsiktig natur. Hur detta skall ske bör efter förslag från berörda råd och myndigheter prövas från fall till fall i det årliga budgetarbetet. Det är givetvis en fördel om en sådan prövning kan ta sin utgångspunkt i en mera långsiktig bedömning av behovet av avlastning som råden och den centrala myndigheten för universiteten och högskolorna har enats om. Det bör ankomma på råden och berörda myndigheter att utveckla den lämpliga formen för en sådan gemensam bedömning. Jag har i denna fråga samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

5.9 Teknisk grundforskning

FRU erinrar om de förslag rörande ansvaret för den tekniska grundforskningen som utredningen lade fram i en särskild promemoria i januari 1974. FRU föreslog därvid bl. a. att inom STU skulle inrättas en nämnd för finansiellt stöd till teknisk grundforskning. Nämnden skulle disponera en särskild medelsram.

Frågor rörande STU:s organisation och verksamhetsformer utreds f. n. av STU-kommittén (I 1974: 06). FRU:s nyss nämnda promemoria

har överlämnats till denna kommitté. Ställning till frågan om särskilda former för stöd till teknisk grundforskning kan enligt min mening tas först när STU-kommitténs förslag föreligger. Jag har i denna fråga samrått med chefen för industridepartementet.

5.10 Tjänsteorganisatoriska frågor

Ett stort antal personer med varierande typer av tjänster avlönas med medel från forskningsråden. Särskilda bestämmelser om former för ledigförklarande, ansökningsförfarande och tillsättning finns endast för vissa tjänster, framför allt de s. k. särskilda forskartjänsterna vid forskningsråden.

Enligt FRU:s uppfattning är tjänsteorganisationen vid forskningsråden f. n. alltför splittrad och bör ses över.

Forskarutbildningsutredningen har enligt sina direktiv i uppdrag att bl. a. se över utformningen av forskarkarriären. Tjänstestrukturen vid råden bör enligt min mening ses i sammanhang med den vid universitet och högskolor. Jag avser därför att återkomma till regeringen i dessa frågor när forskarutbildningsutredningens förslag föreligger.

5.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning

Jag delar FRU:s och remissinstansernas uppfattning att särskilda åtgärder måste till för att lösa de problem som är förknippade med finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning. En tänkbar lösning är att ett särskilt utrustningsanslag anvisas för detta ändamål. Forskningsrådets ordinarie anslag skulle därefter enligt denna lösning belastas med avskrivnings- och räntekostnader för utrustning som finansieras från ett sådant särskilt anslag. Jag är emellertid inte nu beredd att ta slutlig ställning till hur denna fråga bör lösas utan avser att återkomma här till i samband med budgetpropositionen år 1977.

5.12 Genomförande

Jag delar FRU:s uppfattning att den nya rådsorganisationen bör avse forskningsverksamhet fr. o. m. budgetåret 1977/78. En stor del av rådets medelsfördelning och planering sker i regel på våren före budgetårets början. Arbetet inför budgetåret 1977/78 bör därför kunna inledas redan under våren 1977. Ledamöterna i de nya forskningsråden och FRN bör därför utses redan i början av år 1977. De nya organen bör inrättas den 1 mars 1977. De nuvarande forskningsråden bör självfallet handlägga alla frågor om stöd till forskning m. m. som avser budgetåret 1976/77. Dessa forskningsråd måste därför finnas kvar till den 30 juni 1977 men får sålunda inga uppgifter avseende budgetåret 1977/78.

En särskild organisationskommitté bör få i uppdrag att svara för förberedelser för den nya forskningsrådsorganisationen. Jag avser att i annat sammanhang återkomma till regeringen i denna fråga.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag anført hemställer jag, att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för forskningsrådsorganisationen inom utbildningsdepartementets område som jag har angett i det föregående,
2. bemyndiga regeringen att vidta de åtgärder som erfordras för att genomföra denna organisation.

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

	Sida
Propositionen	1
Propositionens huvudsakliga innehåll	1
1 Inledning	3
2 Nuvarande forskningsrådsorganisation inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde	4
3 Forskningsrådsutredningen	6
3.1 Den framtida organisationens ramar	6
3.2 Forskningsrådsnämnden	8
3.3 Indelningen av forskningsråden under utbildningsdepartementet	10
3.4 Rådsorganens sammansättning	11
3.5 Rådsorganisationens arbetsformer	14
3.6 Ledning, administration och anslagssystem	16
3.7 Fördelningen av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ	18
3.8 Samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslersämbetet	19
3.9 Teknisk grundforskning	19
3.10 Tjänsteorganisatoriska frågor	20
3.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning	20
3.12 Genomförande av utredningens förslag	21
4 Remissyttrandena	22
4.1 Den framtida organisationens ramar	22
4.2 Forskningsrådsnämnden	23
4.3 Antalet forskningsråd inom utbildningsdepartementets område	27
4.4 Rådsorganens sammansättning	32
4.5 Rådsorganens arbetsformer	39
4.6 Ledning, administration och anslagssystem	41
4.7 Fördelningen av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ	44
4.8 Samarbetet mellan rådsorganisationen och universitetskanslersämbetet	45
4.9 Teknisk grundforskning	46
4.10 Tjänsteorganisatoriska frågor	46
4.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning	47
4.12 Genomförande av utredningens förslag	48
5 Föredraganden	49
5.1 Inledning	49
5.2 Principerna för den framtida rådsorganisationen	52
5.3 Forskningsrådsnämnden	54
5.4 Antalet forskningsråd inom utbildningsdepartementets område	56
5.5 Rådsorganens sammansättning	59
5.6 Rådsorganens arbetsformer	61
5.7 Ledning, administration och anslagssystem	62
5.8 Fördelning av ansvar och kostnader mellan råden och andra organ	64

	Sida
5.9 Teknisk grundforskning	65
5.10 Tjänsteorganisatoriska frågor	66
5.11 Finansieringen av dyrbar vetenskaplig utrustning	66
5.12 Genomförande	66
6 Hemställan	67
7 Beslut	67

